

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
**VÝTVARNÉ ČINNOSTI PRO PŘEDŠKOLÁKY
V MEZIOBOROVÝCH SOUVISLOSTECH**

Lenka Frúhbauerová

Učitelství pro mateřské školy, obor Předškolní a mimoškolní pedagogika

Vedoucí práce: Mgr. Monika Plíhalová

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem samostatně vypracovala bakalářskou práci s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,

.....
Vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Monice Plíhalové za trpělivost, čas, cenné informace,
rady a podnětné připomínky při vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

Obsah	4
Seznam zkratk	6
Úvod	7
1 Teoretická východiska	8
1.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	8
1.1.1 Obsah vzdělávání v ŠVP	10
1.1.2 Vymezení výtvarných činností v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání	10
1.1.3 Pojetí výtvarných činností v MŠ	14
1.2 Mezioborové vztahy	15
1.2.1 Okruhy činností v mateřské škole	17
1.2.1 Mezioborové vztahy v estetických výchovách	20
1.3 Výtvarný projekt – prostor k uplatnění mezioborových vztahů	21
2 Praktická část	23
2.1 Plánování výtvarných činností s mezioborovým přesahem – Mezioborové obsahy ve výtvarném umění	23
2.2 Realizace výtvarných činností v MŠ	26
2.2.1 Živá planeta	26
2.2.2 Barevné cesty žížalek	29
2.2.3 Padání podzimních listů	32
2.2.4 Stopy v přírodě	35
2.2.5 Podzim kolem nás	37
2.3 Cíl výzkumné sondy	40
2.4 Výzkumné otázky	40
2.4.1 Hlavní výzkumná otázka	40
2.4.2 Dílčí výzkumné otázky	40
2.4.3 Výzkumný vzorek	40
2.5 Metodologie výzkumu	41
2.5.1 Metoda sběru dat	41
2.5.2 Metoda analýzy dat	41
2.5.3 Metoda otevřeného kódování textu reflektivních bilancí	41
2.6 Interpretace výzkumných nálezů	42

2.6.1	Jak učitel uplatnil mezioborové vztahy při realizaci výtvarných činností?...	42
2.6.2	Jaké specifické cíle výtvarného oboru byly naplňovány během realizovaných činností?.....	43
2.6.3	Jaké další cíle všeobecného vzdělávání v mateřské škole byly rozvíjeny v realizovaných činnostech?	45
2.6.4	Jak děti dokázaly aktivity s mezioborovým přesahem realizovat?.....	46
2.7	Vizualizace závěrů výzkumu pomocí pojmových map	48
3	Závěr.....	51
4	Resumé	53
5	Summary.....	54
6	Seznam literatury	55
7	Seznam obrázků.....	59
8	Seznam příloh.....	I

SEZNAM ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

RB – reflektivní bilance

ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou výtvarné činnosti přesahující do mezioborových souvislostí a edukační potenciál výtvarné výchovy pro všeobecné vzdělávání. Toto téma jsem si vybrala proto, jelikož si myslím, že je velmi důležité propojovat vzdělávací obsahy tak, aby byly dětem předávány ve smysluplných celcích a různé okruhy realizovaných činností v mateřské škole spolu souvisely. Pracuji jako učitelka v mateřské škole v Plzni. Již v předchozím studiu jsem byla v úzkém kontaktu s výtvarným uměním, a proto se chtěla i během získávání praxe v mateřské škole zaměřit na výtvarné činnosti.

V mateřské škole jsou děti vzdělávány prostřednictvím různých okruhů činností. Probíhají zde např. **výtvarné, pohybové a hudební činnosti, činnosti rozvíjející předmatematické představy, environmentální a polytechnická výchova** atd. Je důležité hledat možnosti, jak tyto okruhy smysluplně propojovat, a popisovat tak uplatňování mezioborových vztahů v předškolním vzdělávání. Právě výtvarná výchova umožňuje různé vzdělávací obsahy snadno integrovat.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části se zaměřím na vymezení výtvarných činností v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. S oporou o očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí v RVP PV popíši současné cíle výtvarných činností v MŠ v rámci všeobecného vzdělávání.

V praktické části se inspiřuji autory současného umění, u kterých budu hledat mezioborové přesahy. Na základě inspirace uměním navrhuji sérii výtvarných činností pro děti z mateřské školy, kterou ověřuji v praxi. Praktická část bakalářské práce obsahuje reflexi výtvarných činností, které byly propojeny s činnostmi pohybovými, hudebními, předmatematickými, polytechnickými a environmentálními.

Výtvarné činnosti v mateřské škole byly realizovány s dětmi ve věku 3 – 7 let. Do tvoření byly zapojeny všechny děti. Provázáním výtvarných aktivit s ostatními okruhy činností je posílen prožitek z výtvarné tvorby. Děti získávají nové zkušenosti a mají možnost se tvůrčím způsobem vyjádřit.

Reflexe výuky je prohloubena výzkumnou metodologií. Reflektivní bilance jsem analyzovala metodou otevřeného kódování s cílem zjistit, jakým způsobem byly v realizované výuce uplatněny mezioborové vztahy.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je základním kurikulárním dokumentem pro mateřské školy. „*RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.*“¹ Tento dokument akceptuje přirozený vývoj dětí předškolního věku a umožňuje rozvoj každého dítěte s ohledem na jeho individuální možnosti a potřeby, napomáhá vytvářet základní klíčové kompetence. Dále pomáhá pedagogům také v oblasti zajišťování kvality předškolního vzdělávání, která zahrnuje cíle vzdělávání, podmínky, obsah i výsledky. Umožňuje srovnání cílů předškolního vzdělávání s dalšími vzdělávacími programy. Všem mateřským školám umožňuje, aby využívaly různé formy i metody vzdělávání a přizpůsobovaly vzdělávání konkrétním regionálním, ale i místním podmínkám, potřebám a možnostem.

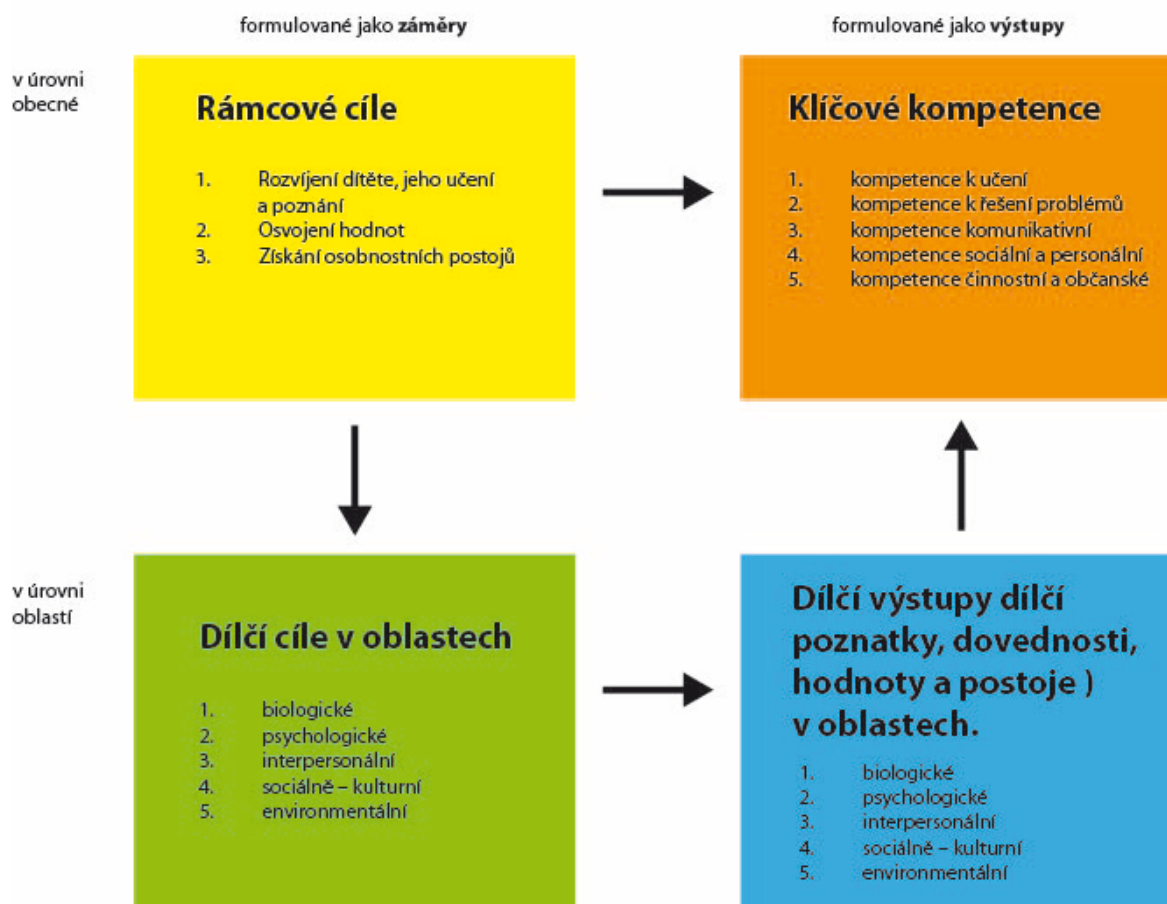
RVP PV je rozdělené do čtyř cílů předškolního vzdělávání:

- Rámcové cíle - vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání
- Klíčové kompetence - představují výstupy, dosažitelné v předškolním vzdělávání
- Dílčí cíle - vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
- Dílčí výstupy - dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají

Všechny tyto cíle jsou mezi sebou v souladu, těsně provázané a tvoří systém vzdělávacích cílů, který musí být funkční. Pokud je tento systém vědomě a systematicky sledován v každodenní praxi a naplňují se stanovené záměry, vede se tím k dosahování výstupů. Jestliže takto učitel postupuje, má jistotu, že děti spolehlivě vede k osvojování a postupnému zdokonalování kompetencí.

¹ RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 19.11.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304>

Vzdělávací cíle

Obrázek 1 Vzdělávací cíle (autorská grafika)

Je velmi důležité, aby učitel tyto oblasti přirozeně v praxi propojoval. Proto „*čím úplnější a dokonalejší bude propojení všech oblastí vzdělávání, a zároveň i podmínek, za kterých probíhá, tím bude vzdělávání přirozenější, účinnější a hodnotnější.*“²Jelikož RVP PV poskytuje rámcová pravidla pro vzdělávání, není možné podle něj přímo učit. „*Vyjadřuje optimální představu o institucionálním vzdělávání dětí předškolního věku, k níž by měla směřovat veškerá vzdělávací práce všech mateřských škol.*“³Proto si každá MŠ vytváří svůj školní vzdělávací program (ŠVP). Rozdíl mezi RVP PV a ŠVP je ten, že ve školním vzdělávacím plánu jsou vzdělávací záměry konkretizované vzhledem k podmínkám dané MŠ. Na základě tohoto programu konkrétní MŠ funguje a pedagogové se jím řídí. Pedagogové si jej sestavují a volí si možnosti, pro naplnění požadavků RVP PV a také prostředky, které využijí jako například obsah vzdělávání, metody nebo formy. ŠVP je veřejně přístupný dokument,

² RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 19.11.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304>

³Manuál k přípravě ŠVP mateřské školy. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8125/manual-k-priprave-svp-materske-skoly.html/>

který obsahuje důležité informace o mateřské škole, charakteristiku školy, charakteristiku vzdělávacího programu, podmínky a organizaci vzdělávání, nabízené aktivity pro děti apod.

1.1.1 OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ V ŠVP

Obsah vzdělávání v ŠVP je realizován integrovanými bloky. Tyto bloky jsou podstatou předškolního vzdělávání. Nejedná se o izolovanou formu výchovných složek, ale naopak o vzájemné propojení všech vzdělávacích oblastí RVP PV. Integrované bloky jsou popsány z hlediska cílů (záměry a výstupy) a činností. Jsou zde popsány cíle, které naplňujeme, kompetence, díky kterým vedeme děti k rozvoji osobnosti a aktivity přispívající do vzdělávací oblasti. Pro realizaci činností v integrovaném bloku je důležitá provázanost tématem. Zvolené téma musí být blízké dětem, užitečné a pro ně přirozené.

1.1.2 VYMEZENÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací obsah RVP PV obsahuje vzdělávací oblasti rozdělené do pěti vzdělávacích oblastí. Výtvarné aktivity nejsou v RVP PV zastoupeny izolovaně, jejich cíle jsou formulovány v obecné rovině a prolínají všechny oblasti.

1. Dítě a jeho tělo (biologické)

Cíle v oblasti dítě a jeho tělo jsou s ohledem na výtvarné činnosti zaměřené na rozvoj manipulačních a sebeobslužných dovedností. Učitel u dítěte podporuje uvědomění si svého vlastního těla a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky. Do jemné motoriky patří například koordinace ruky a oka, správný úchop nástroje či manipulace s ním. Rozvíjí se také psychická zdatnost. Dítě si s ohledem na individuální možnosti osvojuje praktické dovednosti přiměřené věku a užívání smyslů. Během výtvarných činností využíváme vizuálních (zprostředkující zrakový záznam), auditivních (zprostředkující sluchový záznam) a audiovizuálních (zprostředkující sluchové a zrakové záznamy dohromady) technik. Učitel dítěti nabízí manipulační činnosti, jednoduché úkony s pomůckami, předměty, nástroji a materiálem využívaných ve výtvarných činnostech, například tužkami, barvami, nůžkami,

modelovací hmotou, papírem apod. Seznamuje je také s věcmi, které nás obklopují a jejich možnosti využití ve vytváření díla. Zde můžeme využít například hřeben, houbičku na mytí, korek nebo zubní kartáček. Lze jimi malovat, otiskovat je a sledovat jakou vytvářejí strukturu na pracovní ploše nebo je využít jako sochy v prostoru. Nabízí se tak konstruktivní a grafické činnosti. Je možné, že se však objeví rizika, která dětem zabraňují v rozvoji. Často se jedná o málo příležitostí k pracovním úkonům, nerespektování individuálních dovedností dítěte, omezená spontánnost a nedostatečná vybavenost prostředí.

2. Dítě a jeho psychika (psychologické)

Vzdělávací oblast dítě a jeho psychika zahrnuje tři podoblasti. První je **jazyk a řeč**, ve které je podporován rozvoj řečových schopností, jazykových dovedností receptivních, jako je vnímání a porozumění, i produktivních, což znamená mluvený projev a vyjadřování. Věnuje se také rozvoji komunikativních dovedností verbálních i neverbálních a formám sdělení, které předcházejí čtení i psaní. Mezi tyto formy patří i výtvarné sdělení. Ve výtvarných činnostech se využívají rozhovory, diskuse, individuální i skupinová konverzace nad výsledky výtvarné tvorby. Prostřednictvím výtvarných činností lze ztvárnit vlastní představy a sdělit je tak okolí. Rizikem pro špatné rozvíjení osobnosti v této oblasti může být komunikačně chudé prostředí, slabá motivace, málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte i nedostatečná pozornost k rozvoji dovedností předcházejících čtení a psaní.

Druhou podoblastí jsou **poznávací schopnosti a funkce, představivost, fantazie a myšlenkové operace**. Učitel zde podporuje rozvoj tvořivosti, například tvořivé myšlení, řešení problémů a tvořivé sebevyjádření. Rozvíjí se a zdokonaluje představivost a fantazie, které jsou pro výtvarné vyjádření podstatným faktorem. Zpřesňuje se a kultivuje smyslové vnímání, rozvíjí se paměť a pozornost. Posiluje se přirozené poznávání citů. Ve výtvarných činnostech je to zájem, radost z tvoření a objevování. Nabídkou pro rozvoj této podoblasti je například motivovaná manipulace s předměty a zkoumání jejich vlastností (barva, struktura, materiál, dotek, atd.), charakteristických znaků a funkcí, zařazení nejrůznějších her podporující

tvorivost, představivosti fantazii nebo činností zabývajících se poznáváním jednoduchých obrazně znakových symbolů (piktogramy, značky, symboly či obrazce). Také je důležité soustředit se na řešení myšlenkových i praktických problémů, hledání možností a variant. Rizikem může být důraz na mechanickou reprodukci, minimum názornosti i prostoru pro rozvoj fantazie či nedostatek možností vyzkoušet činnosti individuálně a prakticky. Velkým nebezpečím je také nedostatek porozumění a ocenění při úsilí a úspěchu.

Poslední podoblastí **je sebepojetí, city a vůle**. Zde je velmi důležité podporovat poznání sama sebe, rozvíjet pozitivní city ve vztahu ke své osobě. Děti tak získávají sebevědomí, sebedůvěru a osobní spokojenost. Učí se schopnosti vytvářet citové vztahy, prožívat plně své city a vyjadřovat dojmy a prožitky. Rozvíjí poznatky, estetické vnímání, cítění a prožívání, které jim výtvarné činnosti umožňují zachytit. Důležité je využívat spontánní kresbu, ve které je dítě schopné zachytit co právě chce a co cítí. Do programu zahrnujeme estetické a tvůrčí aktivity, ale i návštěvy muzeí, výstav a galerií. Musíme myslet na rizika ovlivňující právě city, sebepojetí dítěte a jeho vůli. Je možné se setkat s nedostatečnou motivací dítěte k sebevyjádření, nedostatečné uznání a nepřiměřenými nároky na jeho osobu. Nedostatkem porozumění dítěte a nelaskavým chováním můžeme negativně ovlivnit tak potřebný rozvoj dětského ducha.

3. Dítě a ten druhý (interpersonální)

Oblast dítě a ten druhý nabízí rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních. Důležitý, nejen ve výtvarných činnostech, ale také obecně, je rozvoj kooperativních dovedností. To znamená, že dítě je schopné být v interakci s ostatními ať už s vrstevníky či dospělými. Spolupracuje ve dvojicích nebo ve skupinách při kooperativních činnostech. Do výuky je možné zařadit aktivity prohlubující vztahy mezi skupinou, porozumění pravidlům vzájemného soužití a spolupodílení se na tvorbě. Dítě se tak učí ohleduplnosti, ochotě rozdělit se s druhým, půjčit předmět a střídat se o něj, projevit empatii k druhým. Pokud prostředí nenabízí dostatek možností ke kooperaci a interakci, je velkým rizikem, že se u dětí tyto zásadní dovednosti nerozvinou a nebudou poté schopni kvalitních vztahů s druhými.

4. Dítě a společnost (sociálně-kulturní)

V této sociálně-kulturní oblasti je zahrnuta podpora rozvoje společenského i estetického vkusu, vytvoření aktivních a pozitivních postojů a vztahů ke světu, kultuře a umění. Utvářejí se tak dovednosti umožňující tyto vztahy a postoje projevat a vyjadřovat. Podporujeme seznamování se světem kultury a umění. Aktivujeme je právě již zmíněnými návštěvami muzeí, výstav a galerií. Děti v mateřské škole začínají vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky. Učí se také pravidla chování a pravidla činností, zacházet šetrně s pomůckami. Zaměřují se na vyjadřování svých představ pomocí různých výtvarných dovedností a technik. S pomocí tvůrčích činností v dětech podněcujeme tvořivost, estetické vnímání i vyjadřování a třibení vkusu. Zapojujeme je do příprav a realizací společných zábav, soutěží, kulturních programů, slavností či oslav. Podporujeme práci ve skupinách a volíme společné aktivity, zapojující celou třídu. Velkým rizikem v naplňování těchto cílů je nedostatek estetických, etických podnětů a minimum možností jejich prožívání a vyjadřování. Tím je myšleno, z hlediska výtvarné výchovy, nedostatek příležitostí k rozvoji uměleckých dovedností a k vytváření estetického vztahu ke kultuře a umění.

5. Dítě a svět (environmentální)

Environmentální oblast podporuje u dětí vytváření elementárního podvědomí o přírodním a kulturním prostředí, o jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách dějících se okolo nás. Mají tak možnost poznávat různé kultury a jejich zvyky. Rozvíjí se zde schopnost přizpůsobovat se podmínkám našeho okolí a rozvinout úctu k životu ve všech jeho formách. Děti se naučí pozorovat a výtvarně zaznamenávat události za pomoci různých výtvarných technik, materiálů a pomůcek. Seznamujeme je s přírodními a umělými látkami, materiály nacházející se v jejich okolí a zkoumání jejich vlastností. Učíme děti jak pečovat o životní prostředí a možnosti recyklace všemožných věcí, které lze využít při tvorbě. Vzdělávací záměry mohou být ohroženy, pokud je prostředí málo podnětné, uzavřené, nepřehledné, málo obměňované, neupravené a neuspořádané. Pro rozvoj estetického vnímání není uspokojující pouze převaha zprostředkovaného poznání světa pomocí obrazů a filmů.

Je důležité dětem ukazovat svět kolem nás a vytvářet z něj zážitky, které děti přímo zažijí v reálné situaci. Poté mají nejen motivaci, ale i představu o tom, co mohou ztvárnit za pomoci představ a vybavování z již poznaného.⁴

V rámcovém vzdělávacím programu jsou tedy výtvarné činnosti pojímány jako aktivity se všeobecným vzdělávacím potenciálem. Představují jeden z významných prostředků pro rozvoj osobnosti dítěte. Výtvarné činnosti lze propojovat s ostatními okruhy činností v mateřské škole. Výtvarné obsahy lze snadno propojit např. s hudebními, slovními či pohybovými činnostmi v rámci naplňování očekávaných výstupů jednotlivých vzdělávacích oblastí RVP PV a ve vazbě na téma integrovaného bloku.

1.1.3 POJETÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ V MŠ

Výtvarné aktivity navazují v přirozených kontextech na další činnosti dítěte vycházejících z každodenního života. Zařazování a propojování aktivit s výtvarným vyjadřováním či akcemi, například návštěvy muzeí, výstav nebo námi upravené situace v okolí MŠ, obohacují dítě o nové zkušenosti, poznatky a především hlubší prožívání.

Dětský výtvarný projev je třeba vnímat jako autentickou výpověď. „*Předškolní děti svůj vlastní názor na svět vyjadřují v kresbě, vyprávěním nebo ve hře.*“⁵ Zde se projevuje jak jeho způsob myšlení, tak charakter jeho emočního prožívání. „*Výtvarný projev je výsledkem vyrovnávání se individua se světem. Je projevem celé jeho osobnosti, nejen úzké složky psychiky. Uplatňuje se v něm smyslové vnímání, emocionální a racionální poznávání i logické myšlení.*“⁶

Cílem výtvarných činností již od útlého věku je rozvíjení smyslové citlivosti, která je rozvíjena pomocí rozpoznávání, pojmenovávání, porovnávání a třídění vizuálních zobrazení na základě zkušeností, vjemů, představ a zážitků. Smyslová citlivost přispívá ke schopnosti tvořit, třídít a převádět vlastní znakové soustavy. Dalším cílem je uplatňování subjektivity, což je schopnost vlastního osobitého vyjádření. Důležitá je také schopnost interpretovat další umělecká díla a skrze vlastní tvorbu pochopit tvorbu druhého.

⁴ RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 19.11.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304>

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd., rozšířené a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. s. 183

⁶HAZUKOVÁ, H., P., ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 51

Součástí výtvarných činností je také ověřování komunikačních účinků výtvarné tvorby.⁷Nesmíme však opomenout rozvoj jemné motoriky, kterou výtvarnými činnostmi procvičujeme. Jedná se o správný úchop, vytváření tlaku, vedení pomůcek atd. Je důležité děti pozorovat, chyby napravovat a procvičovat.

Výtvarná výchova má své specifické cíle. Za velice důležitý a dá se říci i hlavní cíl je ten, aby byly děti seznámeny s uměním, umělci a různými přístupy ve výtvarné tvorbě. Vytváříme u nich kladný vztah k výtvarnému vyjadřování a výtvarnému umění. Nesmíme opomenout rozvíjení fantazie a kreativity, která dále napomáhá vyjadřování svých představ a jejich následné ztvárnění. Děti si pomocí výtvarného vyjádření osvojují okolní skutečnosti, vztahy mezi lidmi, věcmi i jejich vzájemné interakce. Rozvíjí se tak i estetické cítění ve vztahu k okolí dítěte. Naučí se pracovat a využívat různé přírodní i syntetické materiály. Pochopí tak, že při tvorbě díla je možné tvořivě uplatnit veškerý materiál a zapojit originální nápady. K tomu napomáhá právě seznámení s výtvarnými styly a technikami, kde se dítě učí a zdokonaluje v grafické zručnosti, výtvarných technických dovednostech a flexibilním myšlení.⁸

1.2 MEZIOBOROVÉ VZTAHY

Současné tendence v pedagogice kladou velký důraz na uplatňování mezipředmětových vztahů v různých stupních vzdělávání. Snahy o integraci učiva v různých pedagogických metodách a kompetencích vzešly s „exploze informací“ v rozsahu a obsahu učebních předmětů, kterou vyvolalo množství nových vědeckých poznatků. Integrace učiva umožňuje zvládat narůstající množství poznatků, podpořit komplexnější poznávání a zamezit tak izolovanosti vědních oborů. Prvotní myšlenky seskupování u J. A. Komenského. Zaměřil se na syntézu rozumového vzdělávání. Postřehl, že se dítě snáze vnímá a vybavuje spíše celky. Proto danému věkovému období vyvodil odpovídající postup od celku k částem. Ve své práci *Didaktický materialismus a koncentrace učení* (1880) se první český profesor pedagogiky G. A. Lindner zabýval právě onou problematikou koncentrace učiva. „*Vzrůstajícímu rozsahu učební látky a přečeňování kvantity vědomostí chtěl čelit výběrem látky „co do jakosti a množství“*“,

⁷HAZUKOVÁ, Helena. Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2011. 160 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

⁸ROCHOVSKÁ, Ivana a Krupová, Dagmar. Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 175 stran. ISBN 978-80-262-1120-4.

jejím rozdělením do jednotlivých oborů a jejich spojování k dosažení organické myšlenkové jednoty.“⁹

Globalizace učiva tedy jeho propojení vycházela z iniciativy Gestalt psychologie - celostní psychologie. Gestaltismus se opírá o myšlenku, že psychické celky nejsou vytvářeny spojováním jednotlivých prvků, jsou to celky strukturně uspořádané od samého počátku. Je založena na základním poznání, že celek představuje víc než pouhý součet jeho menších součástí a že při vnímání scény nebo obrazu naše mysl provede náhlý skok mezi rozpoznáváním jednotlivých samostatných prvků a pochopením celé scény v její celistvosti. Vjem tedy není syntézou jednotlivých počítků, ale specifický kognitivní celek. Celek je více než suma jeho částí. „*Globalizace učiva absolutizovala skutečnost, že dítě přirozeněji a snáze vnímá a vybavuje si celistvé obrazy jevů než jejich vydělené části.*“¹⁰

Velké nebezpečí v separaci jednotlivých prvků se skrývá ve stále se prohlubujícím lidském poznání. To se poté odráží v roztržitém poznání u dětí. Proto jsou kladeny nároky na pedagogické pracovníky, aby dokázali tuto izolovanost potlačit a propojovali poznatky z různých oborů a využívali tak mezioborových vztahů. Tyto vztahy jsou brány jako prostředek systematického rozvíjení logického myšlení a spojení teorie s praxí. Vznikají tak vazby, kdy osvojené poznatky, definice a pojmy vstupují do vědomí, jako logické a strukturované jevy, tedy ne jako izolované. „*V centru pozornosti učitelů mají být obecné druhy dovedností učících se, mezi nimi vedoucí místo náleží řečovým dovednostem, ovládnutí správného čtení a porozumění textu, umění spojovat pročitáné s bezprostředním pozorováním a experimenty, jež patří k obecným úkolům učitele.*“¹¹

Při zkoumání mezioborových vztahů z hlediska celistvosti fungují tyto vztahy ve třech propojených typech. Prvním je typ obsahově informativní, kde je základem informační struktura oblasti vzdělávání. Dále se jedná o typ operační činnosti, zde je důležitý základ v morfologické struktuře vzdělávacích činností. Jako poslední je organizačně metodický typ zaměřený na organizačně metodické hledisko vyučovacího procesu. Právě kvůli těmto aspektům je zjevné, že mezioborové vztahy nejsou pouze didaktickou podmínkou a nástrojem pro zvýšení efektivity učení se poznatků

⁹PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu: Určeno pro posl. fak. pedagog.* Vydání první. Praha: SPN, 1987. s. 5

¹⁰Taktéž s. 6

¹¹PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu: Určeno pro posl. fak. pedagog.* Vydání první. Praha: SPN, 1987 s. 13

a dovedností, tyto vztahy jsou brány, jako významný prostředek komplexního postoje k vyučování.

Uplatňování mezioborových a mezipředmětových vztahů je důležité ve školách různého stupně vzdělávání. Jejich využití je velmi přínosné pro celkový rozvoj osobnosti. Tyto vztahy jsou klíčové pro navazování znalostí na již předchozí získané z jiného odvětví. Zabraňujeme tak izolování jednotlivých předmětů či činností zaměřených na odlišné poznatky. V mateřské škole je například běžnou praxí neoddělovat hudební činnosti od pohybových, ale navzájem je prolínat. Je však nutné myslet na vhodné pohybové vyjádření. Je to z toho důvodu, že děti si spojí slova s pohybem a lépe si tak píseň zapamatují a vybaví. Díky těmto souvislostem se prohlubují vědomosti dětí a dochází k utřídění vědomostí.¹²

1.2.1 OKRUHY ČINNOSTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Z obecně formulovaného RVP PV vyplývá několik okruhů činností, prostřednictvím kterých lze realizovat jeho očekávané výstupy. Tyto činnosti lze mezi sebou kombinovat a zahrnovat je do každodenních činností. Mezi tyto okruhy patří:

- **Výtvarné činnosti:**

Výtvarné činnosti v MŠ jsou zaměřeny nejen na rozvíjení schopností kreslení, malování, modelování, ale i komplexnějších schopností. Mezi ně patří tvořivé myšlení a vizuální gramotnost. Máme zde možnost děti seznamovat s uměním, uměleckými díly a podporovat právě tak vizuální gramotnost. Zde děti učíme interpretovat svá díla i díla ostatních.¹³

- **Činnosti podporující zrakové vnímání:**

U předškolního dítěte se snažíme, aby umělo rozlišovat drobné detaily, stranově obrácené tvary, vnímání barev, tvarů a velikostí. Zaměřujeme se na schopnost zrakové analýzy a syntézy a rozvíjíme pravolevou orientaci. Vše tvoří základ při osvojování čtení, psaní, rozlišování číslic a písmen.¹⁴

¹² PLÍHALOVÁ, Monika, tým oborových a obecných didaktiků FPE ZČU. *Mezipředmětovost ve vybraných vzdělávacích oblastech RVP*. Vydání první. Plzeň: ZČU, 2020. ISBN 978-80-261-0979-2

¹³ ROCHOVSKÁ, Ivana a Krupová, Dagmar. *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 175 stran. ISBN 978-80-262-1120-4.

¹⁴ JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŤÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.

- **Činnosti pro rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky:**

V mateřské škole je jemná motorika zaměřena na pohyby ruky, správný úchop předmětů či pomůcek a manipulace s nimi. Cvičíme zde koordinaci oko – ruka, která je důležitá pro další vývoj. Právě jedním z nich je grafomotorika, kde se tato koordinace zdokonaluje a umožňuje dítěti spontánní grafický projev. Jde o vykonávání účelných pohybů založených na koordinaci oko – ruka. Takto dáváme dobrý základ pro pozdější učení projevu psaného.¹⁵

- **Environmentální činnosti:**

Hlavním cílem je, aby dítě mělo elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, uvědomění si vlivu člověka na životní prostředí a tím vede dítě k pochopení složitosti a komplexnosti vztahu člověka s životním prostředím. Zdůrazňuje i zapojení smyslových vjemů, jako například slyšet zvuky, cítit vůně, ohmatat si věci (živé i neživé), vidět tvary a barvy, atd. Budujeme pozitivní vztah k přírodě. Využíváme experimentu, pozorování, kontaktu s okolím, procházky a různé další aktivity.¹⁶

- **Pracovní činnosti a polytechnická výchova:**

Polytechnická výchova obsahuje pracovní činnosti, poznávání výroby materiálů a manuální dovednosti při práci s materiály, které s dětmi realizujeme. Učíme děti poznávat různé materiály a jejich vlastnosti, používané nástroje či pomůcky, osvojovat si pracovní postupy, vytváříme pozitivní vztah k ochraně a tvorbě životního prostředí. Také seznamujeme děti s lidskými činnostmi – povolání, řemesla.¹⁷

- **Dramatické činnosti:**

Pomocí dramatické výchovy využíváme činnosti, které rozvíjejí komunikativní dovednosti, učí se skrze své vlastní prožitky, emoce, pocity a smyslového poznávání. Prostřednictvím dramatické výchovy si děti osvojují nové poznatky a zkušenosti. Není však důležitý výsledek, ale právě proces, kdy se děti skrze vcítění

¹⁵ FICOVÁ, Lenka Theodora. Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí: optické a akustické vnímání, jemná motorika a prostorová orientace. Vydání 1. Praha: Grada, 2020. 172 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1045-2.

¹⁶ LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ; ISBN 978-80-262-0094-9 23 cm.

¹⁷ HONZÍKOVÁ, Jarmila. Determinanty polytechnické výchovy v předškolním zařízení. *Journal of Technology and Information Educati: Časopis pro technickou a informační výchov*. 2016, 2016(2), 67-75. ISSN 1803-537X.

do rolí vytvářejí vlastní postoje a hodnoty. Základním prvkem je hra, kdy děti vytvářejí své dílo nebo performance.¹⁸

- **Hudební činnosti:**

Hudební činnosti jsou zaměřeny nejen na hlasový projev dítěte, ale také na hudební paměť, správné využití dechu, správné držení těla, artikulaci, výslovnost, rytmus, poslech a pohyb, hru na tělo, koordinaci a využívání nástrojů ať hudebních či běžných.¹⁹

- **Pohybové činnosti:**

Pohybové činnosti mají za cíl uspokojovat potřeby dítěte, podporovat jeho zdraví, vytváření zdravých tělesných návyků a postojů, rozvoj psychické a fyzické zdatnosti a uvědomění si vlastního těla. Rozvíjí se pohybové schopnosti a dovednosti v oblasti hrubé a jemné motoriky.²⁰

- **Činnosti pro rozvoj jazykových schopností:**

Jazykové schopnosti zahrnují rozvoj slovní zásoby dětí, zdokonalování gramatiky a řečového projevu, rozvoj souvislého vyjadřování, správnou výslovnost, artikulaci a oromotoriku. Je důležité děti podporovat v oblasti čtení literárních děl a čtení i různých variant jednoho díla. Dbáme také na komunikaci mezi dětmi a dospělými, sloužící jako dorozumívací prostředek.²¹

- **Činnosti pro rozvoj předmatematických představ:**

V předškolním prostředí u dětí rozvíjíme myšlení, paměť a logické uvažování. Učíme dítě uvědomovat si celek a jeho části, rozlišování detailů, třídění, uspořádání, vnímat čas a prostor. Manipulativní činnosti nám pomáhají vytvářet předčíselné představy, číselné řady za pomoci říkanek, počítání, pojmy (krátký, dlouhý, větší, menší, atd.), prostorovou orientaci (nahore, dole, vlevo, vpravo, atd.) a osvojování geometrických tvarů.²²

¹⁸ AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019], 123 s. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

¹⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 2. vydání. Praha: Raabe, [2006], ©2006. 165 stran. ISBN 978-80-87553-65-7.

²⁰ DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, ©2011. 146 s. ISBN 978-80-86307-88-6.

²¹ KLÍMOVÁ, Marta, OPRAVILOVÁ, Eva a ŠTASTNÁ, Jarmila. *Metodika rozvíjení poznání a řeči dětí v mateřské škole*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 227 s.

²² DIVÍŠEK, Jirí. *Metodika rozvíjení matematických představ v mateřské škole: Učebnice pro 3. roč. stř. pedagog. škol*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987. 99 s. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-04-24282-0.

Všechny tyto oblasti se dají integrovat v aktivitách zařazených do denního plánu. V mateřských školách na tento postup musíme myslet a promýšlet srozumitelnost a posloupnost učiva, které dětem chceme co nejpřehledněji a nejzajímavěji předat. Právě díky mezioborovým vztahům a kombinacím je rozvoj komplexní a vzdělávání pro dítě přehledné a ucelené.

Mezioborové vztahy lze chápat jako vztahy mezi obory, které se prolínají, propojují a ovlivňují. Každý z nich je výjimečný a je důležité k němu tak přistupovat. U každé struktury těchto oborů najdeme na počátku tzv. „jazyk“. Není to pouze metafora, ale jazyk je jakýmsi zvnitřněným systémem znaků, které nám zprostředkovávají výpovědi. Najdeme v nich vyjadřovací prostředky, díky kterým lze naplnit mezioborové vztahy a tyto průniky dále aplikovat v praxi. Při využití prolínání vybraných oborů je přínosné mít teoretické základy, díky kterým se tyto vztahy lépe promítnou do činností.

Výtvarná výchova pracuje s vizuálním jazykem, který slouží jako komunikační prostředek, ale právě tak je i výrazem rozmanitých obsahů. Mezioborové vztahy využívající se v realizaci výtvarných činností jsou naprosto přirozené a vítané, jelikož jsou základem každé výtvarné aktivity. Obsahy využití z jiných oborů jsou pro tyto aktivity výchozím bodem inspirace či mezioborovými výstupy. Právě ono uplatnění mezioborových vztahů je ve výtvarných činnostech opravdu velmi široké a dá se pojmout jakýmkoli způsobem výtvarného zpracování.²³

1.2.1 MEZIOBOROVÉ VZTAHY V ESTETICKÝCH VÝCHOVÁCH

„Kromě předem naplánovaných vztahů v osnovách se musí rovněž najít místo pro komplexní využití vědomostí z různých předmětů v užitečné, veřejně prospěšné činnosti, v práci mladých techniků a výzkumníků, v regionální činnosti, turistice, v divadelních inscenacích, v pořádání literárně hudebních večerů i v mnoha jiných formách mimoškolní činnosti.“²⁴

Do estetické výchovy patří výtvarná výchova, výchova hudební i literární. Tyto výchovy jsou důležitým nástrojem formování osobnosti. Rozvíjíme cílevědomě vnímání, chápání, citové prožívání, hodnocení, umělecké schopnosti, tvořivost a estetický zážitek. U všech vidíme společný základ, jehož výsledkem tvorby je umělecké dílo.

²³SLAVÍK, Jan a kol. *Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Vydání první. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. 253 stran. ISBN 978-80-7414-663-3. s. 148

²⁴PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu*: Určeno pro posl. fak. pedagog. Vydání první. Praha: SPN, 1987. s. 19

Naopak se odlišují svými specifickými rysy projevu vyplývající z výrazových prostředků. Výrazové prostředky jsou prvky, bez kterých by tyto estetické výchovy nemohly existovat. Ve výtvarné výchově jsou to například linie, plochy, barvy, tvary, světlo a stín. Pro hudební výchovu je typická melodie, rytmus, harmonie, dynamika a barva. Jazykovými prostředky pro literární výchovu je jazyk, slova, řeč, metafora a personifikace. Nejsou zde však vyjmenované všechny prostředky, které jsou v těchto výchovách zastoupeny. Musíme také počítat s rozdílností kvalit estetického zážitku u každé estetických výchov. Proto by se estetické zážitky měly propojovat různými druhy umění, jejich díly, které jsou tematicky a obsahově totožné nebo podobné. Prohloubíme a umocníme tak konečný estetický zážitek. Zaměřujeme se také na využití vztahů mezi esteticko-výchovnými předměty a audiovizuální technikou. Využíváme i vztahů mezi smysly sluch, zrak a hmat.²⁵

1.3 VÝTVARNÝ PROJEKT – PROSTOR K UPLATNĚNÍ MEZIOBOROVÝCH VZTAHŮ

Uvažování o možnostech uplatnění projektové výuky ve výtvarné výchově vyplynulo z potřeby reagovat na narůstající lhostejnost dětí v mezilidských vztazích a ve vztahu ke světu. Cílem tedy bylo prostřednictvím podob věcí a především souvislostí umožňující porozumění okolnímu světu a získání hlubšího vztahu k němu. Hledala se nosná témata, ze kterých následně vznikaly výtvarné řady a projekty. Jejich úloha byla významná a napomáhala k rozvíjení osobní aktivitě žáků. Základem tedy bylo „*učit je tvořivě myslet a svobodně se projevovat, vážit stanoviska a samostatně vyvozovat eticky motivované postoje.*“²⁶ Děti jsou vedeny k samostatnosti během řešení problému, k pragmatickým činnostem, bádání a experimentování. Projektová metoda je odvozena od pragmatické pedagogiky, která má na prvním místě praktické činnosti. Právě tato pedagogika zdůrazňuje důležitost motivace dítěte, kooperativní učení, praxi a zkušenost.

Projektová výuka je zařazena i do prostředí mateřských škol, objevuje se v integrovaných blocích a v tématech rozpracovaných v třídním vzdělávacím plánu. Důraz je kladen právě na motivaci dětí, jejich samostatnost a zapojení

²⁵JŮVA, Vladimír. Estetická výchova: vývoj, pojetí, perspektivy. Brno: Paido, 1995. 99 s. ISBN 80-85931-12-5

²⁶ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, ©1997. 219 s. ISBN 80-902267-2-8. s. 29

do výtvarných činností. Zde tato metoda, ve výtvarných činnostech, vychází z promyšlených skladeb na sebe navazujících úloh. Je možné vytvořit výtvarné řady či výtvarné projekty. Výtvarné řady jsou krátké a srozumitelné útvary rozvíjející jakýkoli námět či úsek tématu. Logicky navazuje jedna úloha na druhou a dohromady tvoří koncepčně promyšlenou linii postupů. Pomáhají rozvíjet smyslové prožitky, emoce i zajímavý obsah. Výtvarné projekty jsou naopak dlouhé a svou stavbou složité. Proto se v předškolním vzdělávání více využívají výtvarné řady. Po společné práci bývají vytvořené výtvarné řady či projekty vystaveny ve třídách či šatnách mateřských škol.²⁷

²⁷ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, ©1997. 219 s. ISBN 80-902267-2-8.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Při zpracování praktické části práce jsem navrhla a realizovala sérii výtvarných aktivit v mateřské škole s cílem učit děti v mezipředmětových souvislostech. Do výtvarných aktivit jsem kromě specifických oborových cílů zahrнула obsahy dalších oborů.

Reflexi vlastní výuky jsem prohloubila využitím výzkumné metodologie. Praktická část práce tak obsahuje kvalitativní výzkumnou sondu opřenou o analýzu reflektivních bilancí pořízených během realizace činností.

2.1 PLÁNOVÁNÍ VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ S MEZIOBOROVÝM PŘESAHEM – MEZIOBOROVÉ OBSAHY VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Při navrhování výtvarných činností jsem hledala umělecké směry, ve kterých jsou mezioborové vztahy zastoupeny. Z každého uměleckého stylu jsem vybrala jednoho představitele, jehož tvorbu považuji za inspirativní pro plánování výtvarných činností v mateřské škole. Výtvarné činnosti byly navrženy s ohledem na věkové skupiny dětí a jejich schopnosti i dovednosti.

Prvním z těchto stylů je land art a jeho představitel Martin Hill. Tento styl vznikl tehdy, kdy se zvedla vlna návratu k přírodě zahrnutá v energetickém ekologickém hnutí, které ji tímto chtělo chránit. Začal se objevovat v 60. a 70. letech 20 století ve Spojených státech. Dříve se příroda pouze zobrazovala a zachycovala na plátne v jejím okamžiku díky krajinomalbě. Následně jí však doplnilo nové zemní umění nazývané se land art. Zemní umění začalo krajinu obzvlášťňovat prostřednictvím přímých zásahů do krajiny. Byla tak vytvářena zcela nevšední umělecká díla. Umělci nepotřebovali plátne a barvy. Na pomoc si obstarali lopaty, rýče, krumpáč ba dokonce i bagry, buldozery a nákladní auta. Výtvarným materiálem se stala sama krajina.²⁸ Umělci land artu krajinu zkoumají, zabývají se charakterem prostoru, aby do něj mohli svým zásahem vstoupit. Dalo by se říci, že specifickým výtvarným jazykem komentují jevy, které jsou vědecky popsány v **geografii, geologii či ekologii**. Tato díla jsou zachycena na fotografiích a filmech, jelikož jejich hmotná podoba byla nestálá.

²⁸BLÁHA, Jaroslav a SLAVÍK, Jan. *Průvodce výtvarným uměním*. V. 2. vydání. Úvaly: Albra, 2007. 126 stran. Pomocné knihy pro učitele a žáky. ISBN 978-80-7361-038-8. s.89-90

Martin Hill, jehož tvorba se stala inspiračním východiskem pro výtvarné činnosti v mateřské škole, se zabývá land artem a sochařstvím inspirovaným přírodou. Využívá převážně kruh, který je symbolem jednoty, dokonalosti, času, věčnosti a věčného opakování života. Prostřednictvím svých děl je schopen spojit se s přírodou. Tímto uměním chce poukázat na koloběh, kterým příroda funguje, a recyklaci. Klade důraz na cyklické systémy eliminující plynutí. „*Věřím, že umění může pomoci spustit tuto změnu a inspirovat nás k tomu, abychom se na problémy dívali jako na příležitosti pro inovace, z nichž více prospěšných výsledků zvyšuje blahobyt pro všechny.*“²⁹

Matematický řád a výtvarné umění propojuje Zdeněk Sýkora, představitel uměleckého směru computer art. Je jedním z prvních českých tvůrců, který začal používat počítač, čímž se zařadil ke světovým průkopníkům komputerového umění. V dřívější tvorbě se zabýval celý život malbou. Od realistické malby krajiny dospěl ke geometrizaci přírodních tvarů k čistší rozptýlené barevnosti a prostorové redukci. Experimentoval s přepisem náhodných číselných dat sloužících jako podklady pro tvorbu obrazů, které nazýval struktury. Počítač předurčil směr každé linie, šířku, barvu, dokonce i jejich setkání a křížení. Vše probíhá na principu náhody. Malíř je stvořitel, který linie zhmotňuje, dává jim život a vytváří obraz prostoupený energií. Díky computer artu našel Zdeněk Sýkora svobodu, kterou v umění hledal.³⁰

Vnesení pohybu do výtvarného díla je možné nalézt v kinetickém umění, které vzniklo na počátku 20. století v Evropě. Hlavním znakem kinetického umění je jakákoliv socha nebo konstrukce obsahující pohyblivé části. Tyto části jsou rozpohybovány pomocí proudění vzduchu, motorem, rukou umělce či pozorovatele. Využívají se zde fyzikální zákony. Díla byla velmi dobře promyšlena a budila dojem podmanění vztahu mezi prostorem, světlem a pohybem³¹. Alexander Calder byl umělec, který se zaměřil ve své tvorbě na kinetické umění. Nejprve se však zabýval ilustracemi v novinách a poté byl ovlivněn abstraktním uměním. Největší změna nastala tehdy, kdy ve 30. letech 20. století vnesl do umění nový prvek „mobily“ (mobilní pohyblivé sochy). V těchto mobilech Calder zachycoval možnosti přirozeného pohybu. Jeho první mobily se pohybovaly za pomoci motorů, které za nedlouho

²⁹Martin Hill - EnvironmentalArtist. *Martin Hill - EnvironmentalArtist* [online]. Copyright © Martin Hill 2013 [cit. 27.09.2020]. Dostupné z: <https://martin-hill.com/>

³⁰Zdeněk Sýkora - životopis. Zdeněk Sýkora - úvod [online]. Copyright © 2021 lenkasýkorová [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <http://www.zdeneksykora.cz/?s=zivotopis>

³¹Kinetické umění | ARTMUSEUM.CZ. *ARTMUSEUM.CZ* [online]. Copyright © 1999 [cit. 15.11.2020]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=73

nahradila lidská interakce nebo pouhý vzduch. Netvořil pouze pohyblivé sochy, ale i tzv. „stability“ (statické sochy). Svá díla vnímal jako organické struktury. Pro tvorbu využíval jednoduché prvky a výrazné barvy.³²

Jiný způsob propojení **pohybu a výtvarného umění** je u Heather Hansen, umělkyně vytvářející umění pohybem vlastního těla. V dílech spojuje kinetické kresby a performance. Kinetické kresby zachycují děj, průběh nějaké události a jednání lidí.³³ Převádějí taneční pohyby z prostoru do plochy pomocí performativní kresby dřevěnými uhlíky na velké formáty papíru. Při svých performancích Heather Hansen využívá vlastní tělo, jako nástroj pro kresbu. Performance spojuje prvky i momenty **divadelního představení, hudby a vizuálního umění**. Divák zde není aktivně zapojen do tvorby díla, jako je tomu například u happeningu, naopak mu přisuzuje relativně pasivní roli v hledišti. Člověk tedy při performance sleduje představení na jevišti a umělec vytváří své umělecké dílo³⁴.

Jako poslední jsem vybrala umělecké přístupy těžící ze schopnosti **synestézie**, které je pro mne velmi zajímavé. Synestézie není u lidí běžná. Většina z nás vidí tvar jako tvar a barvu jako jeho charakteristiku. Naopak u lidí, kteří mají tento dar, jsou některé kvality vjemů neoddělitelně spojené. Nejčastěji vidí barevně číslovky nebo písmena, popřípadě při vnímání tónu vidí barvy³⁵. Tímto darem byla obdařena i Melissa McCracken, která se stala synestetickou umělkyní. Nestudovala žádnou uměleckou školu, je tedy umělecký samouk. Již od mala měla pocit, že je jiná. Naopak měla velký dar „barevného sluchu“ tzv. synestézie (chromestézie – druh synestézie), díky které dokáže namalovat, co slyší. Každý tón má jinou barvu. Při poslechu hudby vidí jakýsi barevný ohňostroj, který následně přenese na plátno. Schopnost synestézie připisují historici umění významným umělcům jako je František Kupka, Wassily Kandinsky nebo Robert a Sonia Delaunay.³⁶

³²FOSTER, Hal et al. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Slovart, 2015. 816 stran. ISBN 978-80-7391-975-7.

³³MAREŠ, J. *Využití dětské kinetické kresby k diagnostice žákovy učení*. In *Sborník příspěvků z VI. konference České asociace pedagogického výzkumu 2-3. července 1998*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky. 1998b. s. 40.

³⁴BLÁHA, Jaroslav a SLAVÍK, Jan. *Průvodce výtvarným uměním*. V. 2. vydání. Úvaly: Albra, 2007. 126 stran. Pomocné knihy pro učitele a žáky. ISBN 978-80-7361-038-8. s. 54

³⁵HARRISON, John E. *Synaesthesia: thestrangestthing*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2001. xii, 277 s. ISBN 0-19-263245-0.

³⁶The Art of František Kupka - From Figuration to Orphism | Ideelart. IdeelArt | Buy the Best Contemporary Abstract Art | Free Delivery [online]. Copyright © František Kupka [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.ideelart.com/magazine/frantisek-kupka>

2.2 REALIZACE VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ V MŠ

Jak bylo již zmíněno, navrhla jsem sérii výtvarných činností s využitím mezioborových souvislostí, které jsem realizovala s dětmi ve své třídě. Tyto aktivity jsem tematicky začlenila do výuky s ohledem na TVP. Aktivity jsem tvořila a realizovala sama po dohodě s mou kolegyní. Každá z činností vycházela z tvorby výtvarného umělce. Uvažovala jsem o tom, jak didakticky transformovat umělecké obsahy jeho tvorby prostřednictvím výtvarných činností v mateřské škole. Děti jsem s umělci vždy seznámila, ukázala jejich díla a diskutovala s nimi o způsobu využití výtvarných prostředků. Aktivity jsou zde ve zkratce popsány, obohaceny o fotografie uměleckých děl vybraných umělců a ukázky z realizace činností s dětmi. Dále jsou do příloh vloženy podrobné popisy těchto činností, analýza očekávaných výstupů RVP PV, myšlenkové mapy a reflektivní bilance.

Úkoly jsem realizovala s heterogenní třídou ve věku od 3 do 7let. Vždy jsem se snažila zapojit všechny věkové kategorie do realizovaných činností. Některé činnosti však nebylo možné provést se všemi s ohledem na docházku. Polovinu třídy tvoří děti s odlišným mateřským jazykem. Bylo proto nutné brát ohled na chudší slovní zásobu a mít připravené praktické ukázky, které jim pomohly k lepšímu pochopení.

2.2.1 ŽIVÁ PLANETA

Aktivita Živá planeta je inspirována umělcem land artu Martinem Hillem, který se zaměřuje na tvorbu v přírodě. S ohledem na TVP jsme si povídali o planetě Zemi. Zamířili jsme proto do nedalekého parku Homolka, kde bylo naším cílem nasbírat přírodní materiály a z nich vytvořit naše výtvarné dílo. Mým cílem bylo u dětí vytvářet pozitivní vztah k přírodě. Chtěla jsem kázat jim, že ne vždy musí být tvoření o aktivitě ve třídě u stolečků, ale je možné vytvářet krásná díla i venku v přírodě. Děti také poznají, že tvořit je možné z přírodních materiálů, které naleznou a vytvořením díla je i recyklují (dále využívají). Vytvořili jsme tedy planety, které děti vytvořili z přírodnin, a následně společně pojmenovali.

Zadání:

„Najdi a nasbírej různé přírodniny, které se mohou opakovat.“

„Na zemi z nich vytvoř kruh. Podívej se, co vzniklo, vytvořil jsi novou planetu! Ozdob ji nasbíranými přírodninami. Můžeš skládat podle druhů, barev, tvarů, velikosti nebo si vymysli vlastní způsob.“

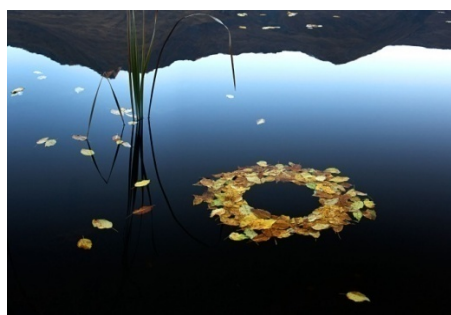
„Prohlédni si svou planetu, popřemýšlej a pojmenuj ji. Co ti připomínají tvary přírodnin? Vidiš v nich třeba lesy nebo potůčky? Jak se na tvé planetě žije?“

Obrázek 2 Synergie, 2009

37

38

Obrázek 3 Kruhový list Diamond Lake, 2011

Obrázek 4 Živá planeta 1 (3-7let)

Obrázek 5 Živá planeta 2 (3-7let)

³⁷Synergy | Martin Hill - EnvironmentalArtist. Martin Hill - EnvironmentalArtist [online]. Copyright © Martin Hill 2013 [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: <https://martin-hill.com/work/ephemeral-sculptures-2/synergy/>

³⁸DiamondLakeLeafCircle | Martin Hill - EnvironmentalArtist. Martin Hill - EnvironmentalArtist [online]. Copyright © Martin Hill 2013 [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: <https://martin-hill.com/work/ephemeral-sculptures-2/diamond-lake-leaf-circle/>

Obrázek 6 Použité přírodniny (větve, mech, kaštiny, žaludy, list)

První postřehy z realizace:

Během realizace jsem si všimla, že děti velice baví pohyb v přírodě a sbírání přírodních materiálů. Když děti přírodniny sbíraly, byly opravdu nadšené a vždy mi ukazovaly a pojmenovaly, co právě našly. Pro tvorbu bylo potřeba najít správné místo, jelikož jsme nechtěli, aby naše dílo hned někdo zničil. Děti nadšeně hledaly, kde by bylo naše stanoviště. Zanedlouho jsme místo našli. Vysvětlila jsem dětem, jaký bude postup tvorby. Děti se daly hned do tvoření. Zaujalo mne, že při vytváření si navzájem přidělily role, na kterých se společně shodly, a každý měl svou úlohu. Jejich spolupráce byla opravdu velmi dobrá. Musím říci, že mne až překvapila. Po dotvoření planet bylo potřeba je nějak pojmenovat. Děti vymýšlely, jaké jméno bude pro jejich díla nejlepší. Schopnost pojmenovat vlastní práci považuji ve výtvarných činnostech za důležitou kompetenci, protože dětem napomáhá pochopit symbolickou povahu obrazu.

2.2.2 BAREVNÉ CESTY ŽÍŽALEK

Při tvorbě této činnosti jsem se inspirovala výtvarným umělcem Zdeňkem Sýkorou. Zaujala mne především živost jeho tvorby, kterou posiluje prvek náhody. Výtvarné aktivitě předcházely receptivní činnosti, při kterých jsem s dětmi vedla rozhovor o díle Zdeňka Sýkory. Děti ocenily Sýkorovy geometrické kompozice, které mnohým z nich asociovaly žížaly. Protože sám Zdeněk Sýkora své obrazy s nadsázkou nazývá „žížalami“, zdálo se mi vhodné tuto dětskou zkušenost využít a rozvést ve výtvarném úkolu. Proto jsme si zkusili podobné cesty žížalek vytvořit z modelovací hmoty, kdy si děti představovaly, kam asi tyto tvorové lezou a kde se potkávají. Vytvářeli stejně jako Sýkora různé tloušťky a délky. Cílem bylo zapojení koordinace oka a ruky, využití hmatu, poznávání struktury materiálu a možností jeho tvarování.

Zadání:

„Každý máte před sebou podložku a barevné modelíny.“

„Zavřete si oči a představte si, jak se před vámi plazí různě barevné žížaly, které za sebou nechávají cestičky. Jedna leze přes druhou, některá je dlouhá, jiná zas krátká, široká nebo úzká. Jak se sobě vyhýbají nebo se zamotají.“

„Otevřete oči a zkuste pomocí modelíny vytvořit cestičky, které za sebou barevné žížaly zanechaly. Sami určíme, kam každá žížala půjde a kde skončí.“

Obrázek 7 Linie č. 30, 1985

39

40

Obrázek 8 Linie č. 24, Poslední soud, 1983-84

³⁹Zdeněk Sýkora - dílo. Zdeněk Sýkora - úvod [online]. Copyright © 2020 lenkasýkorová [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: http://www.zdeneksykora.cz/?s=galerie&id_galerie=10

⁴⁰Zdeněk Sýkora - dílo. Zdeněk Sýkora - úvod [online]. Copyright © 2020 lenkasýkorová [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: http://www.zdeneksykora.cz/?s=galerie&id_galerie=10

Obrázek 9 Barevné cesty žížalek 1 (4-7let)

Obrázek 10 Barevné cesty žížalek 2 (4-7let)

První postřehy z realizace:

Před tvorbou jsem si s dětmi povídala, a jelikož byly děti velmi živé, vymyslela jsem jednoduchou pohybovou hru s doprovodem klavíru. Díky tomu jsem povzbudila děti k soustředění a mohla jsem přejít k seznamování s naším úkolem. Nejprve jsem dětem ukazovala díla Zdeňka Sýkory, začaly je hned zkoumat. Zaujaly je žížalky, které lezly po celém obraze. Děti zkoumaly i jejich odlišnosti v délce, šířce a barvě. Prstem si jednu žížalu vybraly a snažily jím jet po její stopě. Když jsme si pověděli o Zdeňku Sýkorovi a jeho díle, co nám připomíná a jak vypadá, přešli jsme ke stolkům, kde již byla připravena pracovní plocha. Vysvětlila jsem postup našeho tvoření s modelovací hmotou a děti se nadšeně pustily do tvarování. Každý zkoušel různé kombinace a varianty žížalek a ukazovaly si, co se jim podařilo uválet. Nakonec jsme si díla představili a děti popisovaly, kam asi jejich žížaly lezou.

2.2.3 PADÁNÍ PODZIMNÍCH LISTŮ

Padání podzimních listů bylo inspirováno tvorbou Alexandra Caldera, který vytváří své „mobily“ (pohyblivé sochy). Právě tento pohyb byl důvodem pro vytvoření našeho díla. Jelikož venku nastal čas podzimu a začalo padat listí ze stromů, chtěla jsem s dětmi tento čas zastavit. Vystříhla jsem z papíru spirálu a následně na ní děti nalepili nasbírané listy. Vznikl nám tak „mobil“ představující padání podzimních listů, který jsme mohli zastavovat a opět pouštět. Byl to takový náš experiment, jehož výsledek a pohyb byl pouze na nás. Měla jsem za cíl dětem také ukázat, že je možné přírodní materiály dále využívat a vytvořit z nich zajímavé dílo, které se navíc může pohybovat a proměňovat.

Zadání:

„Najdi a nasbírej podzimní listy různých barev, velikostí a tvarů.“

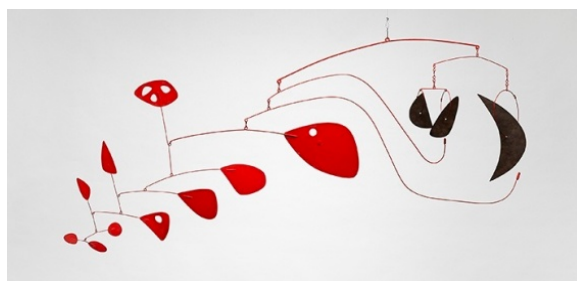
„Vylisované listy nalep na připravenou spirálu z papíru. Spirála musí být polepena z obou stran.“

„Vytvořenou spirálu zvedni a drž. Teď si zastavil čas a podívej se, jak podzimní barevné listy tancují ve větru a padají na zem. Experimentuj a pozoruj, jak se dílo proměňuje, když s ním pohybuješ.“

41

42

Obrázek 11 Flour Black Bottoms and Six Reds, 1957

Obrázek 12 Aluminium
Leaves, 1941

⁴¹DESIGN & ART MAGAZINE: Alexander Calder: Radical Inventor. DESIGN & ART MAGAZINE [online]. Dostupné z: <https://www.designartmagazine.com/2019/03/alexander-calder-radical-inventor.html>

⁴²DESIGN & ART MAGAZINE: Alexander Calder: Radical Inventor. DESIGN & ART MAGAZINE [online]. Dostupné z: <https://www.designartmagazine.com/2019/03/alexander-calder-radical-inventor.html>

Obrázek 13 Lepení listů na papírovou spirálu

Obrázek 14 Dokončená spirála s listy

Obrázek 15 Padání podzimních listů (3-7let)

První postřehy z realizace:

Před touto aktivitou bylo důležité nasbírat si potřebný materiál pro vytváření. Venku jsme proto s dětmi nasbírali spadané podzimní listy. Zcela náhodně vznikla skvělá motivace od jedné z dívek, která napodobovala pohyb padajících listů ze stromu. Tento tanec jsme si následně zatancovali před tvořením. Dětem jsem vysvětlila postup naší práce. Všechny se najednou pustily do lepení a ukazovaly si, jaké listy našly (tvary, barvy a velikost). Když byly listy nalepeny, odnesla jsem spirálu na koberec a zvedla ji za jeden konec do výšky. Děti nadšeně pozorovaly, jak je spirála dlouhá. Z ničeho nic jsem ji pustila a děti se nejprve lekly a poté se začaly smát. Každý měl možnost si zastavení a pouštění času vyzkoušet. Poté jsem dětem představila umělce Alexandra Caldera, který pohyblivá díla vytvářel. Využila jsem také videa, které jsem jim promítla na interaktivní tabuli.

2.2.4 STOPY V PŘÍRODĚ

Činnost byla založena na pohybu a kresbě. Inspirací byla Heather Hansen tvořící kinetické kresby. S dětmi jsme si vytvořili velký formát papíru, na který jsme si následně sedli. Každý si vzal jednu pastelku do každé ruky a poslouchal příběh, mnou vyprávěný, o zvířátkách v lese. Cílem bylo zaznamenat specifický pohyb zvířat doprovázený zvuky. Zaměřila jsem se také na lateralitu a koordinaci oka a ruky.

Zadání:

„Každý si vezme dvě pastelky (do každé ruky jednu) a sedne si doprostřed papíru. V každé ruce budete mít jednu pastelku. Já vás začaruji a stanou se z vás lesní zvířátka.“

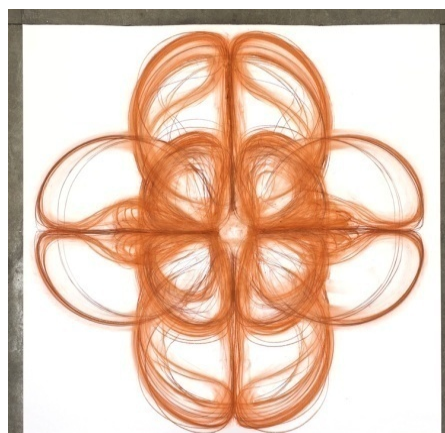
„Stali se z nás malí ptáčkové, kteří poskakují po zemi a hledají nějakou žížalu (dáme ruce před sebe a rychlými pohyby děláme malé tečky – dopomoc k tempu – „Píp, píp, píp“) A ptáček poskakuje napravo a zpět a nalevo a zpět. Najednou ptáček vzlétne a odletí (rukama naznačíme mávání křídly – dopomoc k tempu – za sebe nádech, před sebe výdech) Ale koho to v dálce nevidím? Mezi stromy poskakují zajíčci (otočíme se vlevo a obě ruce budou kreslit horní oblouk, pokračujeme před sebe – dopomoc k tempu – „Hop, hop, hop“). Zajíčci doběhli do vysoké trávy a stříhají ouškama, jestli někoho neuslyší (rovné čáry před sebou). Zajíčci najednou udělali „Hop“ a odběhli zpět mezi stromy (ruce před sebou, ruce dělají horní oblouk a otáčíme se vpravo – dopomoc k tempu – „Hop, hop, hop“).

Obrázek 17 Heather Hansen 1

43

44

Obrázek 16 Heather Hansen 2

⁴³HeatherHansen. | PursuitofDaydreams [online]. Dostupné z: <https://pursuitofdaydreams.com/heather-hansen/>

⁴⁴HeatherHansen. | PursuitofDaydreams [online]. Dostupné z: <https://pursuitofdaydreams.com/heather-hansen/>

Obrázek 18 Zachycování stop na papír

Obrázek 19 Stopy v přírodě (3-7let)

První postřehy z realizace:

Začátek realizace tohoto díla byl neočekávaný. Když jsem si s dětmi povídala a řekla jim, co bude naším úkolem, tak jsme se přesunuli k pracovní ploše. Tato plocha byla vytvořena s více spojených papírů slepených izolepou. Děti si měly na papír sednout a vytvářet naše společné dílo. Prvním úskalím však bylo, že se děti báli na papír sednout. Ptala jsem se jich, zda již kreslily na tak velký papír a odpověď mne i zamrzela. Nikdy neměly možnost takového formátu využít. Musela jsem se ujistit, že se nic neděje a jím jim příkladem. Děti se ke mně postupně přidaly a já jim začala vyprávět příběh. Zaznamenávali jsme různá zvířátka a jejich pohyb v přírodě. Tvoření děti tak zaujalo,

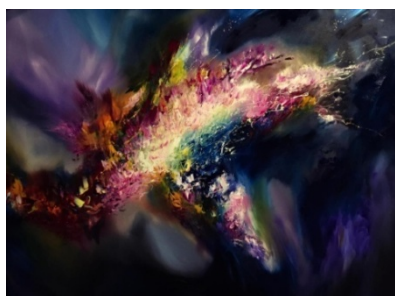
že začaly vymýšlet pokračování toho, co se mohlo stát a kdo se objevil. Po skončení příběhu jsme z papíru vstali a pozorovali naše dílo. Záznam pohybů byl pro děti zajímavý. Hledaly pohyb určitých zvířátek a společně jsme si zkusili příběh převyprávět.

2.2.5 PODZIM KOLEM NÁS

Podzim kolem nás je spojením výtvarné techniky enkaustiky a hudby. Takto tvoří i Melissa McCracken, které však využívá malbu. Při plánování jsem vybrala právě enkaustiku, kterou děti neznaly. Tvorbu jsem doprovodila skladbou od Antonia Vivaldiho – Čtvero roční období - Podzim. Dílo jsme tvořili společně při poslechu. Měla jsem za cíl, aby děti dokázaly propojit své smysly a využít svou fantazii a emoce při vytváření díla. Chtěla jsem dětem ukázat, že kontrasty v barvách voskovek mohou spojit s kontrasty v hudbě.

Zadání:

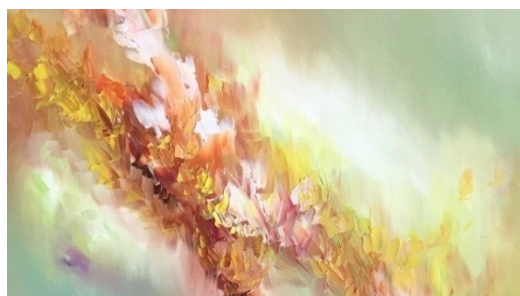
„Postavte se okolo stolu tak, aby každý z vás viděl. Máme zde připravené voskovky, čtvrtku a žehličku. Zaposlouchejte se do hudby, kterou nám podzim hraje. Představte si, že jste venku a okolo vás poletují barevné listy ve větru. Nahřejeme žehličku a podívejte se, co se stane s voskovkou, když po žehličce přejedu. Co se stalo a víte proč?. Voskovka se nám teplem rozpustila, stejně jako svíčka, když hoří knot a vosk se zahřeje. Vybereme barvy, které si vybavíme při poslechu hudby. Voskovky roztavíme na žehličce a přejedeme po papíru. Vznikají nám barevné skvrny, jako listy padající na zem tvořící barevný koberec.“

Obrázek 20 Lenny

45

46

Obrázek 21 Julia

⁴⁵Melissa McCrackenseescolors in music and paintyoursongs | Collater.al. CollateralMagazine | Art, design, style and visualculture [online]. Copyright © 2020 Collater.al [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: <https://www.collater.al/en/melissa-mccracken-paints-songs/>

⁴⁶Melissa McCrackenseescolors in music and paintyoursongs | Collater.al. CollateralMagazine | Art, design, style and visualculture [online]. Copyright © 2020 Collater.al [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: <https://www.collater.al/en/melissa-mccracken-paints-songs/>

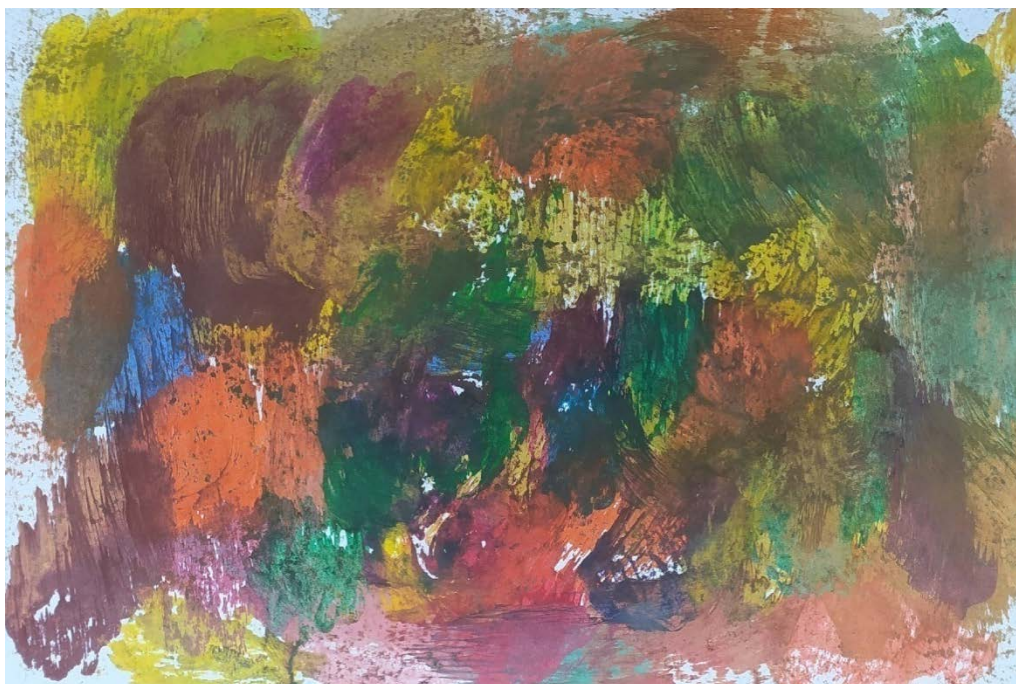
Obrázek 22 Co se stane s voskovkou

Obrázek 23 Průběh techniky enkaustika

Obrázek 24 Proces tvorby

Obrázek 25 Podzim kolem nás (3-7let)

První postřehy z realizace:

Realizace této činnosti byla opravdu příjemná i přes mé prvotní obavy. Děti jsem na začátku seznámila s novou technikou enkaustiky, která pro ně byla neznámá. Dále jsem jim představila umělkyni, která využívá hudbu jako podklad pro své tvoření. Pustila jsem dětem skladbu od Antonia Vivaldiho a společně jsme se do krásné hudby zaposlouchali. Děti říkaly, co si představily během poslechu. Poté jsme konečně začali vytvářet dílo. Bylo důležité dětem vysvětlit pravidla, jelikož k enkaustice je potřeba rozpálená žehlička. Před ukázkou, co se stane s voskovkou na rozehráté žehličce, jsem dětem nejprve tuto otázku položila. Po správné odpovědi, jsme si ji ověřili a začali tvořit. Děti vybíraly barvy podzimu a postupně jsme zaplňovali papír barvami. Nadšené děti občas zapomínaly na bezpečnost, proto bylo důležité jim pravidla připomínat. Skladba nám tvoření doprovázela. Po dokončení díla hudba hrála dále a děti v obraze hledaly, co se tam asi odehrává. Úsměvy a všemožné představy dětí značily jejich zaujetí a radost z díla. Obraz jsme si vystavili v naší třídě, aby nám připomínal podzim a naše prožitky.

2.3 CÍL VÝZKUMNÉ SONDY

Cílem výzkumné sondy je rozpoznat, jakým způsobem byly v realizované výuce výtvarné výchovy v mateřské škole uplatněny mezioborové vztahy.

Kvalitativní výzkumná sonda slouží k prohloubení reflexe vlastní výuky, lepšímu porozumění jevům ve výuce tak, aby bylo možné ji dále rozvíjet a zlepšovat.

2.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.4.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jak učitel uplatnil mezioborové vztahy při realizaci výtvarných činností v mateřské škole?

2.4.2 DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKA

Jaké specifické cíle výtvarného oboru byly naplňovány během realizovaných činností?

Jaké další cíle všeobecného vzdělávání v mateřské škole byly rozvíjeny v realizovaných činnostech?

Jak děti dokázaly aktivity s mezioborovým přesahem realizovat?

2.4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkum byl proveden v mateřské škole v městské části Plzeň Slovany. V této MŠ pracuji jako učitelka v heterogenní třídě. Je zde 24 dětí ve věkovém rozmezí 3 – 7 let. Skladba třídy je vyvážená, jelikož počet děvčat a chlapců je stejný. Školka podporuje inkluzi, proto jsou v této třídě děti s odlišnou národností, které tvoří polovinu třídy v různém věku. S ohledem na nynější situaci bylo ve třídě velmi málo dětí, ale výzkum tím nebyl nijak narušen.

Pro analýzu jsem vytvořila pět výtvarných činností s využitím mezioborových vztahů. Činnosti jsem aplikovala na právě probíhající téma v MŠ, kdy jsem vycházela z tematických celků v Třídním vzdělávacím programu mateřské školy a integrovaných bloků.

2.5 METODOLOGIE VÝZKUMU

2.5.1 METODA SBĚRU DAT

Jako metodu sběru dat pro bakalářskou práci jsem zvolila reflektivní učitelkou bilanci. Vzhledem v praktické části byla tato metoda nejvhodnější. „*Reflektivní učitelské bilance jsou příběhy vyučovacích hodin, tj. písemně zachycené čerstvé vzpomínky učitele na tvar jeho pedagogického díla – vyučovací hodiny.*“⁴⁷ Díky této metodě je možné do reflexe zahrnout své volné expresivní vyjádření vyplývající z událostí ve vyučovací hodině. Záměr ani jevy nejsou předem vybrány a není na ně tedy účelně zaměřena pozornost.

2.5.2 METODA ANALÝZY DAT

Pro analýzu sběru dat jsem si vybrala metodu otevřeného kódování, jehož základem je: „*Proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů.*“⁴⁸ Během analýzy budu v reflektivních bilancích vyhledávat a označovat konkrétní jevy představující uplatněné mezioborové vztahy v realizovaných činnostech a specifické cíle vzdělávacích oblastí.

2.5.3 METODA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ TEXTU REFLEKTIVNÍCH BILANCÍ

Metoda otevřeného kódování je pro data, která jsem shromáždila a která dále analyzuji, vhodná jelikož zde rozebírám textové záznamy pozorování z průběhů aktivit realizovaných s dětmi zaznamenané v reflektivních bilancích. Funkce těchto kódů je referenční, jelikož označují vybranou část textu relevantního ke zkoumanému jevu. Jsou tvořeny s ohledem na cíl výzkumu, výzkumné otázky, mé zkušenosti, vnímání a teoretická východiska popsaná v textu bakalářské práce. Vycházejí z nasbíraných dat během této práce.

⁴⁷ SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-437-3. s.90

⁴⁸ STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert Boskovice, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

Ukázka kódování:

Nasměrovala jsem je na správné odpovědi zopakováním, **kam půjdeme a kde budeme planetu vytvářet**. Po této pomoci již **začaly jmenovat kameny, listy, hlínu a podobně**. Pro inspiraci jsem jim v šatně **ukázala fotografie děl Martina Hilla. Fotografie si pořádně prohlédly** a já se jich zeptala, **z čeho jsou díla vytvořena**. Materiál použitý na tato díla byl velmi hezky vidět, proto dětem nedělal problém je pojmenovat. Okamžitě **poznaly větve a podzimní listy**. Zajímalo mne, jak poznaly, že jsou listy podzimní: **„Jsou přece barevné, jako teď a teď máme podzim.“** Zkusila jsem také otázku: **„Jsou ta díla v něčem stejná?“** jelikož jsme se učili význam slova stejný, takže jsem chtěla vyzkoušet, **zda nějaký znak najdou**. Odpovědi mne mile překvapily: **„Jsou kulatá udělaná venku plavou na vodě, jsou z přírodnin“**. Po tomto rozhovoru jsme již **vyšli na procházku**. Během cesty **děti sbíraly přírodniny** a ptaly se mne, jestli mohou použít i tyto např.: **ehličí, šišky, kaštiny** atd. Zastavili jsme se a **přírodniny si společně pojmenovali** a **s pomocí smyslů (hmat, zrak, čich) jsme je poznávali**. Poté jsem je nechala zamyslet, **zda by tyto přírodniny mohly použít**. Děti se shodly, že mohou a já jsem s nimi souhlasila: **„Můžete použít přírodniny, jaké budete chtít a jaké najdete.“** Tato odpověď je moc potěšila a **začaly přírodniny hledat a schovávat si je**. **O chvíli dál v parku jsme se zastavili na trávníku mezi stromy, kde jsme se shodli, že budeme tvořit**. Děti měly za úkol **společně vytvořit již**

- Komentář [P1]:** Poznávání, zkoumání okolí
- Komentář [P2]:** Přírodní materiály pro tvorbu
- Komentář [P3]:** Seznámení s umělcem a ukázka jeho děl
- Komentář [P4]:** Využitý materiál
- Komentář [P5]:** Využití přírodní materiály v díle
- Komentář [P6]:** Porozumění a porovnávání okolí kolem nás
- Komentář [P7]:** Kontrasty, tvary, textury
- Komentář [P8]:** znak
- Komentář [P9]:** zkoumání kontrastů, tvarů a pozorování okolí
- Komentář [P10]:** interakce v přírodě
- Komentář [P11]:** vytváření pozitivního vztahu k přírodě – sběr přírodních materiálů pro tvorbu
- Komentář [P12]:** přírodní materiál
- Komentář [P13]:** interakce v přírodě, porozumění
- Komentář [P14]:** zkoumání povrchů, textur, tvarů

Obrázek 26 Ukázka kódování v reflektivních bilancích

2.6 INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH NÁLEZŮ

2.6.1 JAK UČITEL UPLATNIL MEZIOBOROVÉ VZTAHY PŘI REALIZACI VÝTVARNÝCH ČINNOSTÍ?

Když jsem přemýšlela nad mezioborovými vztahy a nad tím, jak je efektivně využít, vytvořila jsem si myšlenkové mapy. Tyto mapy zahrnují využitě okruhy a jejich charakteristické rysy. Právě díky těmto rysům vplynuly mosty, které vybrané okruhy propojují a na které jsem se v realizovaných aktivitách zaměřila. Myšlenkové mapy jsou přiloženy v kapitole „*Vizualizace závěrů výzkumu pomocí pojmových map*“ a ono propojení znázorněno červenou barvou.

Mezi výtvarnými činnostmi a environmentální výchovou vzniklo zajímavé spojení. Jedná se především o práci s přírodním materiálem a jeho možnosti recyklace. Námětem výtvarných činností může být koloběh přírody, kde děti mohou uplatňovat výtvarné prostředky a symboly pro vyjádření přírodních jevů. Výtvarné činnosti mohou také podněcovat k poznávání a zkoumání okolí, nelézání vhodných míst pro tvoření. Tvorba v přírodním prostředí může napomoci k vytváření pozitivního vztahu k přírodě a krajině, ale také k umění. Environmentální výchovu lze v mateřské škole posílit např. využitím výtvarných činností inspirovaným land artem.

Výtvarné činnosti a předmatematické představy se prolínají díky orientaci v prostoru a na pracovní ploše, prací s tvary, tvarováním modelovací hmoty, koordinací oka a ruky, experimentováním s různými možnostmi a variantami řešení, prací s rozměry, měřítkem a přemýšlením nad vztahy vytvořených předmětů.

Polytechnickou výchovu a výtvarné činnosti je možné propojit zejména pomocí zacházení s různými materiály. Děti mohou uvažovat, jaké předměty a materiály mohou k tvorbě využít. Je třeba zkoumat jejich vlastnosti – povrchy, texturu, pružnost atd. Materiál je možné recyklovat a předměty tvořivě používat v jiných souvislostech. I výtvarné činnosti mají svou řemeslnou stránku a je třeba při nich uvažovat i o pracovním postupu. Děti se učí spolupráci i plánování vlastní činnosti. Osvojují si také základní pracovní návyky, jako je příprava a úklid pomůcek.

I pohybové a výtvarné činnosti mají některé společné cíle. Vyžadují koordinaci těla (jemná i hrubá motorika). Při kresbě děti vedou ruku po pracovní ploše, některé pohyby mohou vycházet od ramenního kloubu. Do výuky je možné zařazovat výtvarné činnosti, které děti celkově uvolní (např. realizovaná aktivita inspirovaná umělkyní H. Hansen). Zařazení pohybových aktivit na začátek či v průběhu výtvarných činností může vnášet do výtvarné tvorby uvolnění, větší spontaneitu a improvizaci.

K propojení výtvarných a hudebních činností je možné využít činnosti, ve kterých se může uplatnit více smyslů – např. vedení nástroje podle rytmu skladby, zobrazení barevnosti tónů pomocí výtvarných pomůcek. V hudbě je možné vnímat kontrasty stejně jako v barvách. Výtvarná tvorba umožňuje přenášet pocity a emoce z hudby do plochy papíru a vnímat harmonie hudby i výtvarných prostředků. Pomocí propojovat hudbu a výtvarnou tvorbu mohou i experimentální výtvarné techniky – např. enkaustika.

2.6.2 JAKÉ SPECIFICKÉ CÍLE VÝTVARNÉHO OBORU BYLY NAPLŇOVÁNY BĚHEM REALIZOVANÝCH ČINNOSTÍ?

Během realizace činností jsem volila specifické výtvarné cíle, které korespondují s realizovanými aktivitami. Hlavními cíly bylo dětem zprostředkovat specifický výtvarný jazyk, kterým se sdělují informace pomocí smyslů (zrak, hmat). Děti si tak osvojí prostředky tohoto jazyka. Tyto prostředky mají ve výtvarné tvorbě řadu významných

funkcí a volbu těchto prostředků musíme vždy spojit s vědomím jejich specifických možností k uskutečnění konkrétního vzdělávacího záměru.⁴⁹

Z těchto prostředků jsem využila práci s **liniemi** patřící mezi prvky výtvarné řeči, kdy umožňují například ohraničení objektu či zobrazování detailů. Při realizovaných aktivitách se děti seznamovaly s liniemi pomocí výtvarných experimentů, při kterých se mohly uvolnit. Linií používaly při experimentální pohybové kresbě nebo při vytváření reliéfní kresby žížal pomocí modelíny.

K dalším prvkům výtvarné řeči patří i **barvy, světla a stíny, povrchy i textury**. Největší důraz na zacházení s barvami byl kladen při aktivitě zaměřené na vnímání hudby. Děti si vybavovaly barvy během poslechu hudby a uvažovaly o tom, jak lze barvou vyjádřit vlastní emoce. Materiály a struktury děti pozorovaly především při práci s přírodním materiálem během aktivit inspirovaných land artem.

Využila jsem i práci se **vztahy mezi elementy**, které zahrnují kontrasty a rytmus. Rytmické opakování tvarů děti využily např. při tvorbě lineárních kompozic.

V realizovaných činnostech byla zahrnuta také **představivost, fantazii** tvůrce i diváka. Představivost a fantazii podporovaly také otázky kladené dětem při reflektivním dialogu (např. Co ti obrázek připomíná? Jak se žije na planetě, kterou si vytvořil?)

Užity byly i **materiálně-technické prostředky** např. výtvarné techniky, instrumenty a materiály použité pro realizaci. Děti byly seznámeny s novou technikou enkaustika nebo vytvářely různé výtvarné experimenty.

Do tvorby jsem začlenila také **zkoumání a poznávání**, které lze pozorovat v aktivitě propojující výtvarné činnosti a environmentální výchovu. Děti zkoumaly svět okolo nich a vybíraly nejlepší místo pro tvorbu společného díla. Poznávaly přírodu a její dary ve formě přírodních materiálů a objevovaly jejich strukturu, vlastnosti a možnosti využití.

Performance a experimenty byly využity pro obohacení aktivity a pro hlubší zážitek z tvorby. Tyto prostředky byly nejvíce zastoupeny v aktivitě propojující polytechnickou výchovu a výtvarné činnosti. Právě výroba pohyblivé sochy „mobilu“ dětem umožnila experimentovat s pohybem a proměnou. Každé z dětí mělo možnost si

⁴⁹ HAZUKOVÁ, Helena. Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Raabe, 2011. 160 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

vyzkoušet umělecké představení, kdy bylo samo umělcem a ostatní pozorovaly jeho hru s dílem.

Neopomenula jsem ani **koordinaci oka a ruky**, která je velmi důležitá a lze ji nalézt v každé realizované výtvarné aktivitě tohoto výzkumu. Například během propojení pohybových a výtvarných činností, pomocí kinetické kresby, byl kladen důraz právě na koordinaci oka a ruky. Díky zaznamenávání stop tužky na papír bylo dosaženo toho, aby pohyby ruky byly cílené a dítě právě tento pohyb sledovalo.

2.6.3 JAKÉ DALŠÍ CÍLE VŠEOBECNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE BYLY ROZVÍJENY V REALIZOVANÝCH ČINNOSTECH?

Kladla jsem si otázku, jakým způsobem učitel do výuky zahrnul obsahy ostatních vzdělávacích oborů. Pro lepší zodpovězení jsem vytvořila pojmové mapy, kde jsem si jednotlivé okruhy činností vyznačila zelenou barvou a hledala jejich charakteristické rysy. Jednalo se o environmentální činnosti, rozvíjení předmatematických představ, polytechnickou výchovu, pohybové a hudební činnosti.

Environmentální výchova se vyznačuje cíly zahrnující porozumění, zkoumání a pozorování okolí kolem nás. Je zaměřena na ekologii a možnosti recyklace různých objektů či materiálů. Významným cílem je také interakce v přírodě, proměna a koloběh přírody. Právě tyto cíle jsem se snažila naplnit při realizaci činnosti s dětmi. Tvorbu jsem přesunula do nedalekého lesoparku a podpořila tak zkoumání, pozorování a interakci v přírodě. Děti měly možnost využít přírodní materiál a tím jej poznávat, porovnávat a recyklovat. Vytvářením díla v přírodě byl u dětí posílen pozitivní vztah k přírodě a ekologii.

Předmatematické představy plní cíle jako je orientace v prostoru a v ploše, hledání vztahů mezi objekty např. třídění, porovnávání, řazení, porovnávání množství, usuzování atd. Během realizované činnosti propojující výtvarné činnosti a předmatematické představy byla rozvíjena orientace v prostoru i v ploše, kdy děti vytvářely reliéfní kresby žížal s využitím modelíny. Hledaly vztahy mezi vytvořenými objekty a jejich možnosti umístění a kombinace.

Polytechnická výchova má za cíl u dětí probudit pozitivní vztah k přírodě, pozorovat a spolupracovat s ostatními. Využívá experiment, objevování a interakci. Cílem je také naučit se správně postupovat při tvoření, využívat a zkoumat materiály i jejich vlastnosti. Aktivita inspirovaná A. Calderem obsahuje právě zmíněné cíle využitě během realizace. Díky využití přírodního materiálu, nasbíraného během vycházky, byl prohlouben pozitivní vztah k přírodě. Děti objevovaly různé materiály a zkoumaly jejich vlastnosti. Interakce a spolupráce byla základem pro vytváření díla. Rozvíjeno bylo i učení se správnému pracovnímu postupu během tvorby a základům pracovních návyků jako je příprava a úklid pracovních pomůcek.

Cílem pohybových činností je především rozvoj hrubé motoriky (koordinace těla) a správné držení těla. Zaměřuje se na pohyb a orientaci v prostoru. Důležitá je zde i práce s emocemi a pocity, které prohlubují zážitek z činnosti. Nabízejí uvolnění, odreagování a je možné v nich zapojit improvizaci. Zařazení těchto cílů je zřejmé v aktivitě využívající pohybu a vedení ruky po pracovní ploše k zaznamenávání stop zvířat. Pohyb vnesl do tvorby uvolnění, pozitivní emoce a spontaneitu. Orientace v prostoru byla rozvíjena v podobě společné tvorby, kdy děti musely vnímat své okolí a přizpůsobit se mu.

Hudební činnosti jsou zaměřeny na rozvoj hudebnosti dítěte. Zabývají se melodií, dynamikou, rytmem a harmonií. Podstatné je i rozpoznávání barvy a kontrastů tónů. Rozvíjí se zde paměť, sluch i řeč. Tyto cíle jsem využila v činnosti, kde bylo důležité vnímat hudbu od A. Vivaldiho. Při tvorbě byl výtvarný nástroj veden podle rytmu skladby a zachycoval barvy a kontrasty tónů.

2.6.4 JAK DĚTI DOKÁZALY AKTIVITY S MEZIOBOROVÝM PŘESAHEM REALIZOVAT?

Jelikož jsou děti v mateřských školách vzdělávány prostřednictvím různých okruhů činností, chtěla jsem tyto okruhy smysluplně propojit a využít tak mezioborových vztahů. Snažila jsem se tak dětem tyto vzdělávací obsahy předávat ve smysluplných celcích. Zaměřila jsem se na prolínání výtvarných činností s jinými okruhy. Umělecké obsahy byly transformovány do pěti výtvarných úkolů. Pomůckou pro mne byly vytvořené mosty mezi využitými okruhy. Aktivity byly vymyšleny s ohledem na věk dětí, jejich dovednosti a schopnosti. Během realizace nenastal převážně žádné komplikace. Aktivitami s mezioborovými přesahy jsem chtěla dětem tvoření oživit. Měly možnost se seznámit

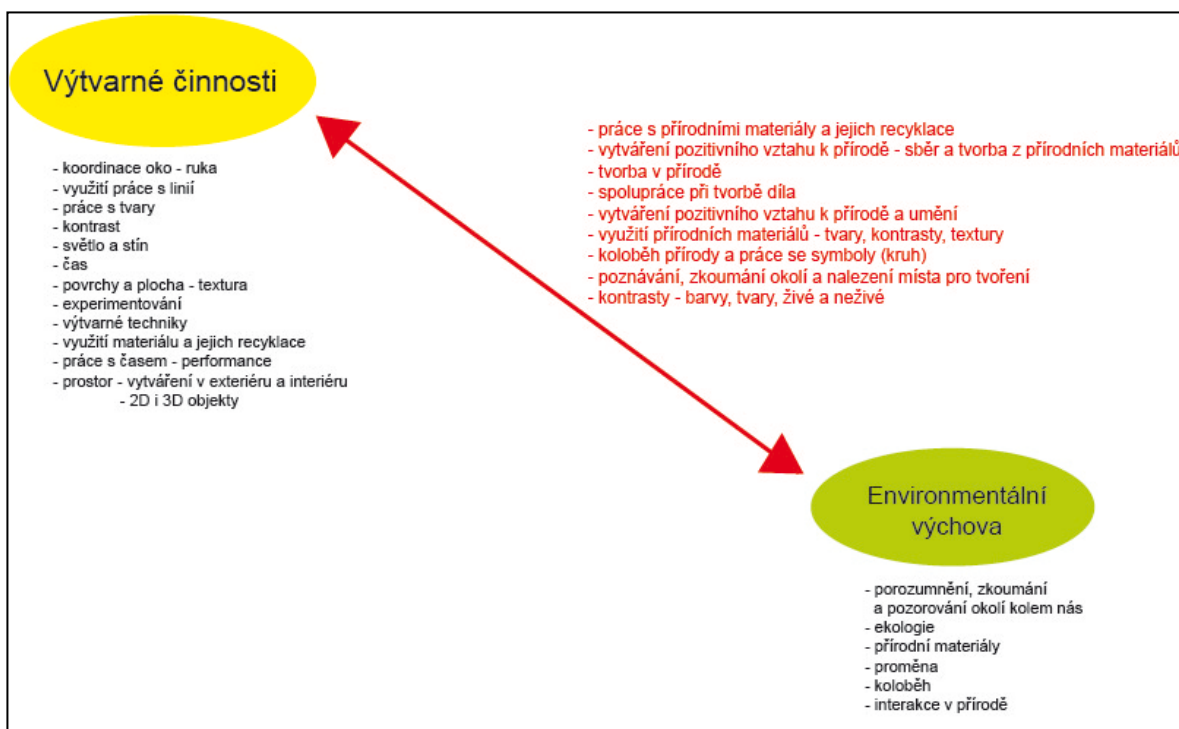
s umělci a jejich díly, experimentovat, tvořit v přírodě, využívat přírodní materiály, propojovat své smysly, učit se spolupracovat a navázat pozitivní vztah k přírodě. Předem zvolené cíle byly naplněny. Reakce dětí na tvoření byly kladné a nenastal žádný okamžik, kdy by se dítěti aktivita nechtěla plnit. Vždy byly nadšené a s radostí vytvářely úžasná díla. V průběhu tvorby se děti dokázaly i uvolnit a využívat svou fantazii a spontaneitu. Využívala jsem také reflektivních otázek, které byly kladeny tak, aby děti byly schopné vždy odpovědět. Děti si velmi rády o tvoření povídají, pro rozhovor nikdy neváží. Na konci každé činnosti jsme si vytvořili hodnotící kruh, kde jsme si společně zopakovali průběh tvorby a pojmenovali využití výtvarné prostředky. Celý průběh realizovaných činností je sepsán v reflektivních bilancích vložených do přílohy.

Myslím si, že realizované činnosti byly pro děti přehledné, rozvíjející a zábavné. Bylo možné jasně vidět přínos v tomto propojení okruhů. Jsou-li tyto kombinace smysluplné, je rozvoj dětí komplexnější a vzdělávání je pro ně přehledné a ucelené.

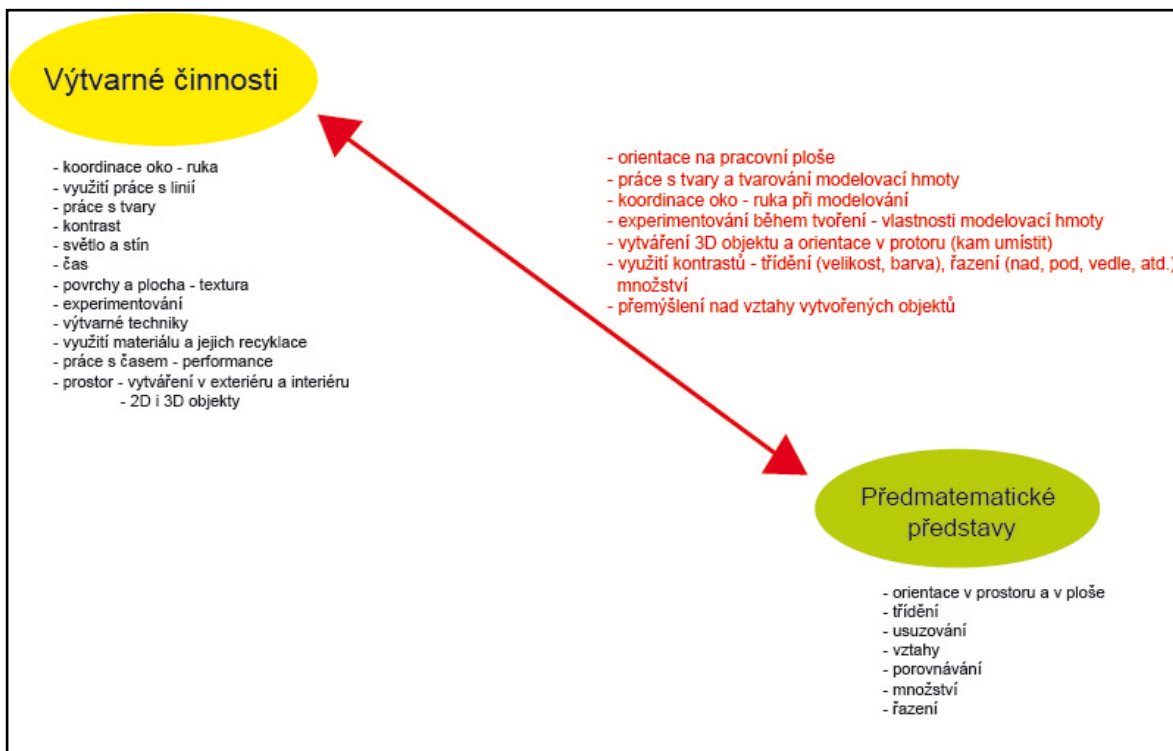
2.7 VIZUALIZACE ZÁVĚRŮ VÝZKUMU POMOCÍ POJMOVÝCH MAP

K vizualizaci výzkumných záměrů jsem využila pojmové mapy, které naznačují propojení okruhů činností v každém realizovaném úkolu. Splynutí oblastí je naznačeno červenou šipkou, ke které jsou dopsány ony interakce. Vypsané body byly vytaženy s ohledem na aktivity, které jsem s dětmi realizovala.

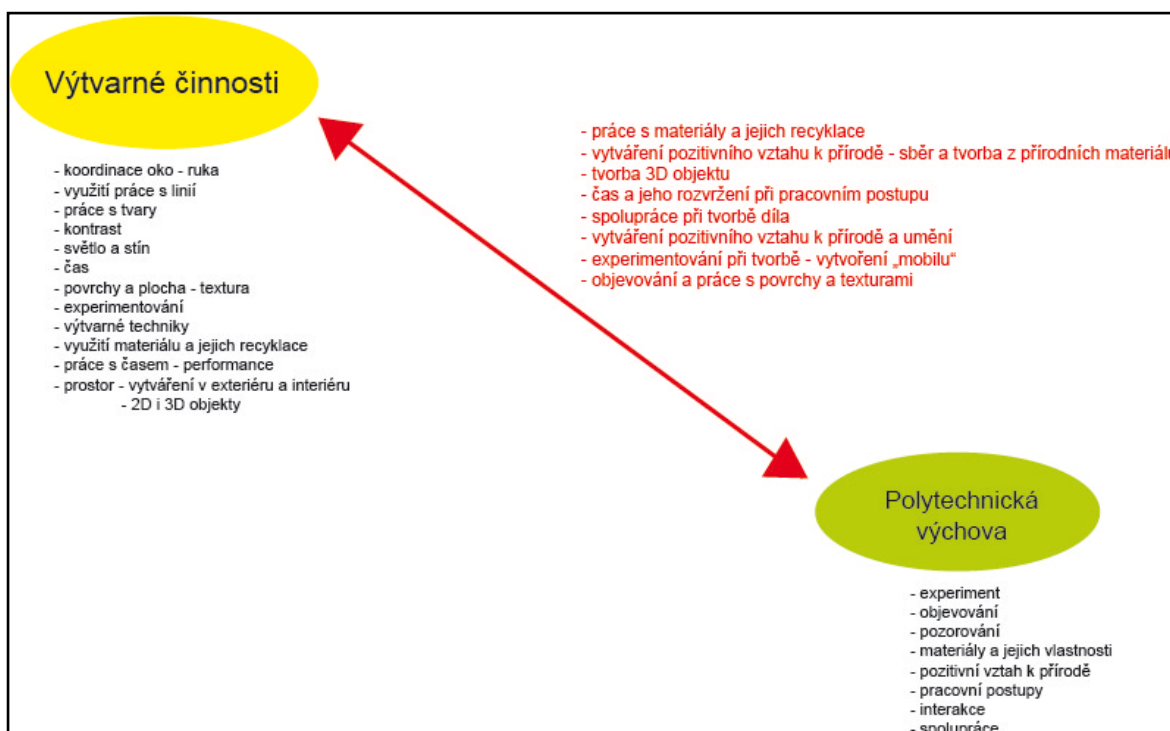
Vycházela jsem také z dílčích položených otázek, ve kterých jsem se zabývala oblastmi a jejich specifiky. Během realizovaných činností byly naplňovány specifické cíle výtvarného oboru. Tyto cíle jsou vyznačeny v pojmových mapách pod výtvarnými činnostmi označených žlutou barvou. Další okruhy činností jsou vyznačeny zelenou barvou.

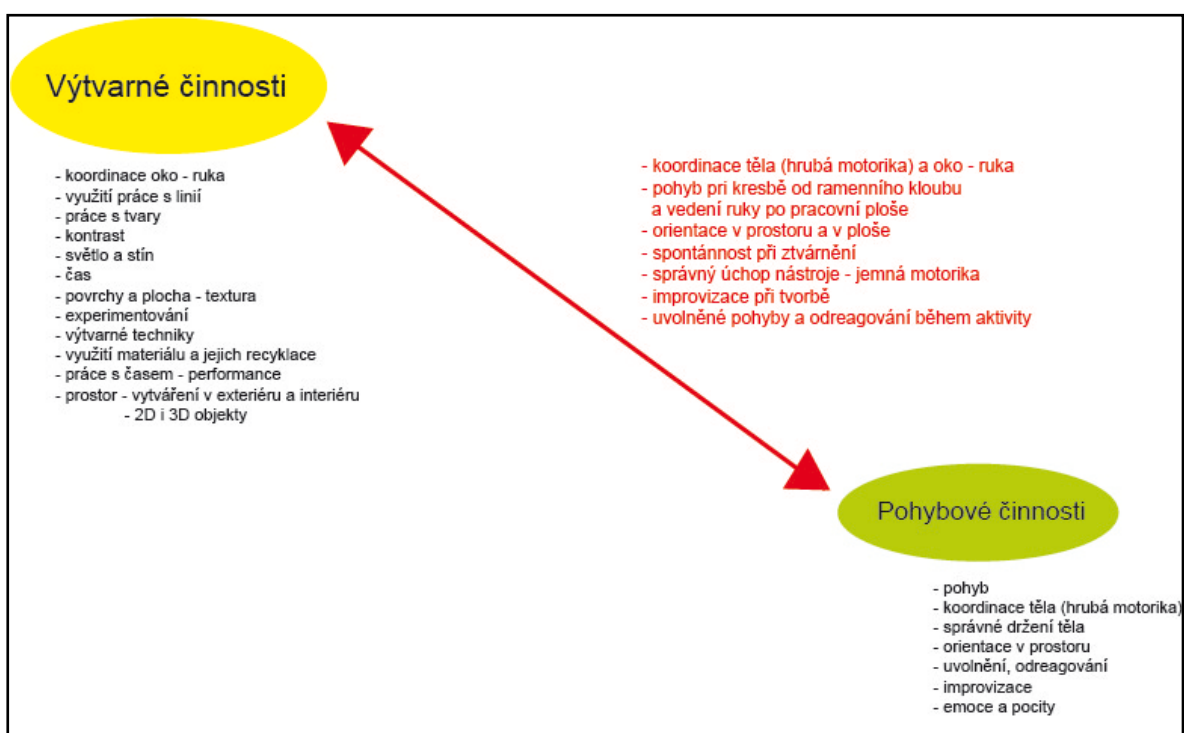
Obrázek 27 Živá planeta - propojení výtvarných činností a environmentální výchovy

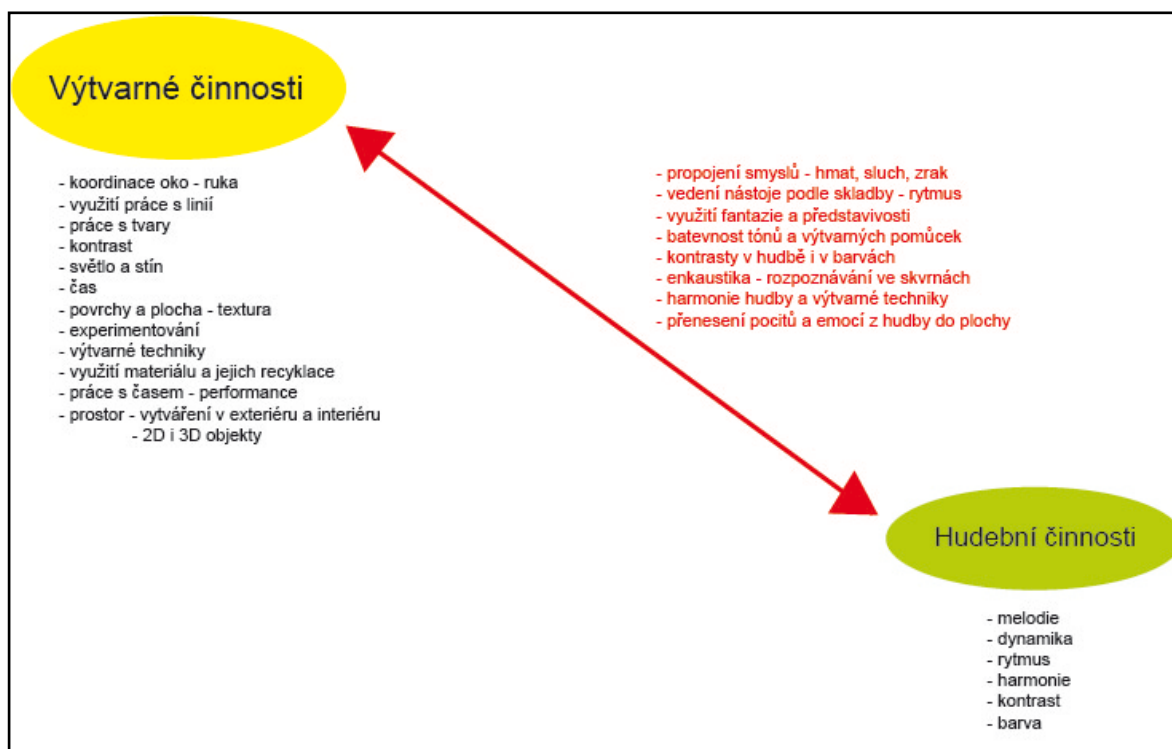
Obrázek 28 Barevné cesty žížalek - propojení výtvarných činností a předmatematických představ

Obrázek 29 Padání podzimních listů - propojení výtvarných činností a polytechnické výchovy

Obrázek 31 Stopy v přírodě - propojení výtvarných a pohybových činností

Obrázek 30 Podzim kolem nás - propojení výtvarných a hudebních činností

3 ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se věnovala výtvarným činnostem v mezioborových souvislostech a edukačnímu potenciálu výtvarné výchovy pro všeobecné vzdělávání. Právě mezioborové vztahy jsou pro vzdělávání velmi obohacující a propojují se jimi vzdělávací okruhy, které lépe pomohou k prolnutí stávajících a nově získaných informací.

Teoretická část byla zaměřena na vymezení výtvarných činností v systému předškolního vzdělávání. Popsala jsem zde vzdělávací oblasti z RVP PV, kde jsou cíle výtvarných aktivit formulovány v obecné rovině a prolínají všechny oblasti. Další kapitolu jsem věnovala, za pomoci odborné literatury, pojetí výtvarných činností v MŠ. Zde jsem popsala cíle výtvarných činností a jejich pozitivní působení na rozvoj celé osobnosti dítěte. Následující kapitola se zabývá mezioborovými vztahy, které jsem definovala a vysvětlila jejich důležitost ve vzdělávání. Důležitou kapitolou v této práci je charakterizování okruhů činností v mateřské škole, mezi kterými hledám v praktické části práce funkční propojení.

Stěžejním cílem bakalářské práce bylo ověřit v praxi možnosti uplatňování mezioborových vztahů při realizaci výtvarných činností v mateřské škole. V praktické části práce jsem navrhla sérii výtvarných aktivit, které jsem s dětmi realizovala během ranních her či řízených aktivit. Při vymýšlení výtvarných úkolů jsem se inspirovala autory současného umění. V jejich tvorbě jsem hledala právě již zmíněné mezipředmětové přesahy, které mi pomohly s plánováním aktivit. Kladla jsem si otázku, jak smysluplně propojit okruhy činností v mateřské škole prostřednictvím výtvarných činností. Vytvořila jsem si proto pojmové mapy naznačující propojení okruhů činností každé realizované činnosti. Úkoly jsem aplikovala aktuální téma v MŠ, kdy jsem vycházela z tematických celků TVP a integrovaných bloků. Děti jsem během realizace seznámila s umělci a snažila se tak o vytvoření pozitivního vztahu k umění. Průběh činností jsem zdokumentovala v reflektivních bilancích, díky kterým bylo možné zachytit komplexní výukové situace spojené s výtvarnou tvorbou.

Reflektivní bilance jsem využila jako data k drobné výzkumné sondě. Využila jsem metodu kvalitativní analýzy, abych lépe porozuměla jevům ve vlastní realizované výuce. Využila jsem metodu otevřeného kódování, kdy jsem v RB vyhledala a označila konkrétní jevy představující uplatněné mezioborové vztahy v realizovaných činnostech a specifické oborové cíle v rámci vzdělávacích oblastí. Mým cílem bylo rozpoznat, jakým způsobem byly v realizované výuce výtvarné výchovy v mateřské škole uplatněny mezioborové

vztahy. Zjistila jsem, že prostřednictvím výtvarných činností lze dětem zprostředkovat specifické oborové obsahy např. rozvíjet koordinaci oka a ruky, pracovat s linií, kontrasty, tvary, plochami a povrchy, poznávat textury, výtvarné techniky, experimentovat, využívat různé materiály a jejich možnosti recyklace atd. Zároveň je však lze využít k rozvíjení širších znalostí a dovedností ve vzdělávacích oblastech dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. Prostřednictvím výtvarných činností s mezioborovými přesahy děti získávají informace o okolním světě, umění, možnostech recyklace materiálů a jejich vlastnostech. Rozvíjí pohybové dovednosti, citlivěji vnímají hudbu, barvy, povrchy a textury. Propojení okruhů se jeví jako přínosné, protože díky těmto kombinacím je rozvoj komplexnější a vzdělávání pro dítě přehledné a ucelené.

Po zamyšlení se nad průběhem celého projektu musím říci, že to byla velmi zajímavá a obohacující zkušenost pro mou praxi a další realizace. Stanovené cíle této práce byly naplněny. Mezioborové vztahy budu nadále využívat nejen s ohledem na rozvoj osobnosti dětí, ale i pro jejich nadšení, které během aktivit ukazovaly. Výtvarné činnosti byly založeny na prožitku dítěte, vedly k práci s přírodními materiály, experimentování, objevování nových technik, přiměly děti zapojovat fantazii při tvorbě díla. Velmi mne zaujalo, jak se koheze třídy zlepšila a spolupráce dětí se i po tomto projektu prohlubuje.

Nesmím opomenout, že tento edukační projekt se uskutečnil také díky odborné pomoci mé kolegyně. Její pedagogické dovednosti a znalosti dětí ve třídě, znalost metod, forem práce, prostředí i efektivní komunikace pro mne představovaly značnou profesní inspiraci a daly tak podnět k tvoření.

4 RESUMÉ

Bakalářská práce reflektuje možnosti uplatňování mezioborových vztahů ve výtvarných činnostech pro děti předškolního věku. Teoretická část je zaměřena na vymezení výtvarných činností v systému předškolního vzdělávání. Objasňuje přínos propojování výtvarných činností s ostatními okruhy výukových aktivit v mateřské škole. Praktická část je inspirována autory současných uměleckých děl, ve kterých je možné hledat mezioborové přesahy. Umělecké obsahy jsou didakticky transformovány do pěti výtvarných úkolů pro děti z MŠ. Série výtvarných činností je ověřena v praxi. Reflektivní bilance jsem využila jako data k drobné výzkumné sondě. Využila jsem metodu kvalitativní analýzy, abych lépe porozuměla jevům ve vlastní realizované výuce. Využila jsem metodu otevřeného kódování, kdy jsem v RB vyhledala a označila konkrétní jevy představující uplatněné mezioborové vztahy v realizovaných činnostech a specifické cíle vzdělávacích oblastí. Mým cílem bylo rozpoznat, jakým způsobem byly v realizované výuce výtvarné výchovy v mateřské škole uplatněny mezioborové vztahy. Předávání obsahů dětem ve smysluplných celcích a propojovat různé okruhy činností tak aby spolu souvisely. Zjistila jsem, že prostřednictvím výtvarných činností lze dětem zprostředkovat specifické oborové obsahy např. rozvíjet koordinaci oka a ruky, pracovat s linií, kontrasty, tvary, plochami a povrchy, poznávat textury, výtvarné techniky, experimentovat, využívat různé materiály a jejich možnosti recyklace atd. Zároveň je však lze využít k rozvíjení širších znalostí a dovedností ve vzdělávacích oblastech dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. Ve všech těchto oblastech je výtvarná činnost zastoupena. Propojení okruhů se jeví jako přínosné, protože díky těmto kombinacím je rozvoj komplexnější a vzdělávání pro dítě přehledné a ucelené.

5 SUMMARY

The bachelor's thesis reflects the possibilities of applying interdisciplinary relationships in artistic activities for preschool children. The theoretical part focuses on the definition of artistic activities in the pre-school education system. It explains the benefits of linking artistic activities with other areas of educational activities in nursery school. The practical part is inspired by the authors of contemporary works of art in which it is possible to look for transdisciplinary overlaps. The artistic content is didactically transformed into five art tasks for kindergarten children. The series of artistic activities is verified in practice. I used the reflective balance as data for a tiny research probe. I used a method of qualitative analysis to better understand phenomena in my own realized teaching. I used the open coding method, where I looked up and identified in the RB specific phenomena representing the interdisciplinary relationships applied in the activities carried out and the specific objectives of the educational fields. My goal was to recognize how interdisciplinary relationships were applied in the implemented teaching of art education in kindergarten. Transferring content to children in meaningful units and linking different lines of activity also to be related. I found that through artistic activities, children can be provided with specific content e.g. developing eye and hand coordination, working with lines, contrasts, shapes, surfaces and surfaces, learning about textures, art techniques, experimenting, using different materials and recycling, etc. But they can be used to develop broader knowledge and skills in educational areas of the child and its body, the child and its psyche, the child and the other, the child and society, the child and the world. In all these areas, artistic activity is represented. Linking the circuits appears to be beneficial because these combinations make development more complex and education for the child clear and comprehensive.

6 SEZNAM LITERATURY

Tištěné zdroje:

1. BERTRAND, Yves. Soudobé teorie vzdělávání. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 247 s. ISBN 8071782165.
2. PODLIPSKÝ, Rudolf a kol. *Tvořivost ve výtvarné výchově: a její účinky na všeobecné vzdělávání*. První vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017. vi, 264 stran, 11 stran obrazových příloh. ISBN 978-80-261-0728-6
3. SLAVÍK, Jan a kol. *Pedagogika umění - umění pedagogiky, aneb, Přínos oboru výtvarná výchova ke všeobecnému vzdělávání*. Vydání první. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. 253 stran. ISBN 978-80-7414-663-3.
4. BLÁHA, Jaroslav a SLAVÍK, Jan. *Průvodce výtvarným uměním. V. 2.* vydání. Úvaly: Albra, 2007. 126 stran. Pomocné knihy pro učitele a žáky. ISBN 978-80-7361-038-8.
5. PLCH, Jaromír. *Mezipředmětové vztahy a specifika výchovně vzdělávacího procesu: Určeno pro posl. fak. pedagog.* Vydání první. Praha: SPN, 1987.
6. ROESELVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, ©1997. 219 s. ISBN 80-902267-2-8.
7. SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Hazuková, Helena a Slavík, Jan. *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. 2., upravené., (v SPL-Práce 1.)* vydání. Úvaly: Albra (redakce SPL-Práce), 2010. 167 stran. ISBN 978-80-7361-079-1
8. ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18.září 2004.* 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.
9. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert Boskovice, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
10. JŮVA, Vladimír. *Estetická výchova: vývoj, pojetí, perspektivy*. Brno: Paido, 1995. 99 s. ISBN 80-85931-12-5
11. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozšířené a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1
12. HAZUKOVÁ, H., P., ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7. s. 51

13. HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. 160 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.
14. PLÍHALOVÁ, Monika, tým oborových a obecných didaktiků FPE ZČU. *Mezipředmětovost ve vybraných vzdělávacích oblastech RVP*. Vydání první. Plzeň: ZČU, 2020. ISBN 978-80-261-0979-2
15. ROCHOVSKÁ, Ivana a Krupová, Dagmar. *Umělci v mateřské škole: aktivity zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 175 stran. ISBN 978-80-262-1120-4.
16. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŤÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.
17. FICOVÁ, Lenka Theodora. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí: optické a akustické vnímání, jemná motorika a prostorová orientace*. Vydání 1. Praha: Grada, 2020. 172 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1045-2.
18. LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s; ISBN 978-80-262-0094-9 23 cm.
19. AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019], 123 s. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.
20. LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Dotisk 2. vydání. Praha: Raabe, [2006], ©2006. 165 stran. ISBN 978-80-87553-65-7.
21. DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, ©2011. 146 s. ISBN 978-80-86307-88-6.
22. DIVÍŠEK, Jiří. *Metodika rozvíjení matematických představ v mateřské škole: Učebnice pro 3. roč. stř. pedagog. škol*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987. 99 s. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-04-24282-0.
23. KLÍMOVÁ, M., OPRAVILOVÁ, E., ŠŤASTNÁ J. 1970. *Metodika rozvíjení poznání a řeči dětí v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
24. FOSTER, Hal et al. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Praha: Slovart, 2015. 816 stran. ISBN 978-80-7391-975-7.
25. BLÁHA, Jaroslav a Slavík, Jan. *Průvodce výtvarným uměním*. V. 2. vydání. Úvaly: Albra, 2007. 126 stran. Pomocné knihy pro učitele a žáky. ISBN 978-80-7361-038-8.

26. HARRISON, John E. *Synaesthesia: thestrangestthing*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2001. xii, 277 s. ISBN 0-19-263245-0.

Elektronické zdroje:

1. HONZÍKOVÁ, Jarmila. Determinanty polytechnické výchovy v předškolním zařízení. *Journal of Technology and Information Educati: Časopis pro technickou a informační výchov*. 2016, **2016**(2), 67-75. ISSN ISSN1803-537X.
2. Martin Hill - EnvironmentalArtist. Martin Hill - EnvironmentalArtist [online]. Copyright © Martin Hill 2013 [cit. 27.09.2020]. Dostupné z: <https://martin-hill.com/>
3. Artlist - databáze současného umění: Zdeněk Sýkora. *Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci* [online]. Copyright ©2006 [cit. 01.10.2020]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/zdenek-sykora-1192/>
4. Zdeněk Sýkora - životopis. Zdeněk Sýkora - úvod [online]. Copyright © 2021 lenkasýkorová [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <http://www.zdeneksykora.cz/?s=zivotopis>
5. Alexander Calder | artnet. Buy, Sell, and Research Contemporary Art Online: artnet [online]. Copyright ©2020 Artnet Worldwide Corporation. All rights reserved. [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: <http://www.artnet.com/artists/alexander-calder/>
6. Alexander Calder | ARTMUSEUM.CZ. *ARTMUSEUM.CZ* [online]. Copyright © 1999 [cit. 23.10.2020]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=202
7. RVP PV leden 2018.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 19.11.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>
8. Manuál k přípravě ŠVP mateřské školy. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8125/manual-k-priprave-svp-materske-skoly.html/>
9. Alexander Calder - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2020 Google LLC [cit. 12.12.2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fI5PRaTSMUI>
10. Projektová výuka. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Copyright ©2020 Národní pedagogický institut ČR [cit. 02.01.2021]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>
11. Možnosti a meze projektové výuky v současné škole. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Copyright ©2020 Národní pedagogický institut ČR [cit.

- 02.01.2021]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/1288/MOZNOSTI-A-MEZE-PROJEKTOVE-VYUKY-V-SOUKASNE-SKOLE.html/>
12. Jemná motorika – co by mělo umět předškolní dítě? | Raabe.cz. Nakladatelství Dr. Josef Raabe | Raabe.cz [online]. Dostupné z: <http://www.raabe.cz/aktuality/jemna-motorika-co-by-melo-umet-predskolni-dite.aspx>
13. The Art of František Kupka - FromFiguration to Orphism | Ideelart. IdeelArt | Buy the Best ContemporaryAbstract Art | Free Delivery [online]. Copyright © František Kupka [cit. 08.03.2021]. Dostupné z: <https://www.ideelart.com/magazine/frantisek-kupka>

7 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Vzdělávací cíle (autorská grafika)	9
Obrázek 2 Synergie, 2009	27
Obrázek 3 Kruhový list Diamond Lake, 2011	27
Obrázek 4 Živá planeta 1 (3-7let).....	27
Obrázek 5 Živá planeta 2 (3-7let).....	27
Obrázek 6 Použité přírodniny (větve, mech, kaštiny, žaludy, list).....	28
Obrázek 7 Linie č. 30, 1985	29
Obrázek 8 Linie č. 24, Poslední soud, 1983-84.....	29
Obrázek 9 Barevné cesty žížalek 1 (4-7let).....	30
Obrázek 10 Barevné cesty žížalek 2 (4-7let).....	30
Obrázek 11 Aluminium Leaves, 1941	32
Obrázek 12 Flour Black Bottoms and SixReds, 1957.....	32
Obrázek 13 Lepení listů na papírovou spirálu.....	33
Obrázek 14 Dokončená spirála s listy	33
Obrázek 15 Padání podzimních listů (3-7let).....	33
Obrázek 16 Heather Hansen 1	35
Obrázek 17 Heather Hansen 2	35
Obrázek 18 Zachycování stop na papír	36
Obrázek 19 Stopy v přírodě (3-7let).....	36
Obrázek 20 Lenny	37
Obrázek 21 Julia.....	37
Obrázek 22 Co se stane s voskovkou	38
Obrázek 23 Průběh techniky enkaustika	38
Obrázek 24 Proces tvorby.....	38
Obrázek 25 Podzim kolem nás (3-7let)	39
Obrázek 26 Ukázka kódování v reflektivních bilancích	42
Obrázek 27 Živá planeta - propojení výtvarných činností a enviromentální výchovy.....	48
Obrázek 28 Barevné cesty žížalek - propojení výtvarných činností a předmatematických představ	49
Obrázek 29 Padání podzimních listů - propojení výtvarných činností a polytechnické výchovy.....	49

[ZADEJTE TEXT.]

Obrázek 30 Stopy v přírodě - propojení výtvarných a pohybových činností.....	50
Obrázek 31 Podzim kolem nás - propojení výtvarných a hudebních činností	50
Obrázek 32 Živá planeta.....	I
Obrázek 33 Barevné cesty žížalek.....	II
Obrázek 34 Padání podzimních listů.....	II
Obrázek 35 Stopy v přírodě.....	II
Obrázek 36 Podzim kolem nás	II

8 SEZNAM PŘÍLOH

Podrobný popis realizovaných činností

1. Živá planeta

Obrázek 32 Živá planeta

Námět	Živá planeta
Cílová skupina	3-7
Časová dotace	30 minut
Inspirační východiska	<p><i>Martin Hill</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - sochař inspirující se přírodou Land art - svým uměním chce poukázat na koloběh přírody - propojuje výtvarné umění a geografii - využívá převážně symbolu kruhu
Pomůcky	přírodní materiály
Učivo	<i>Rozvoj jemné motoriky a manipulace s předměty. Schopnost spolupráce při vytváření díla v prostoru. Zapojení představivosti a fantazie. Schopnost orientace v prostoru. Schopnost se slovně vyjádřit a naslouchat ostatním.</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže spolupracovat • Dítě dokáže hledat možnosti • Dítě dokáže koordinovat své pohyby • Dítě dokáže reagovat na situaci • Dítě umí popsat svůj výtvar a zhodnotit jej • Dítě chápe postup • Dítě během pohybu umí uchopit a udržet objekt
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵⁰
	<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat základní prostorovou orientaci (při pohybu v přírodě)</i> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla (při chůzi a pohybu celého těla)</i> • <i>vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (zrakem a hmatem rozlišuje přírodniny)</i> • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku</i>

⁵⁰Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2018-05-31]. Dostupné zhttp://www.msmt.cz/file/45304/

(dokáže uchopit přírodniny a umístit je)

- *zacházet s běžnými předměty (přírodní materiál)*

Dítě a jeho psychika

- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách (umět se slovně vyjádřit při společném hodnocení)*
- *vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)*
- *domluvit se slovy i gesty (předcházení nehodám)*
- *formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat (pokud dítě nerozumí zadání – zeptat se, reagovat na otázky)*
- *učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí) (učení slov land art, symbol, geografie, atd.)*
- *vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všimnout si (nového, změněného, chybějícího)*
- *záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost*
- *postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí*
- *chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, zítra)*
- *vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim*
- *řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“*
- *uvědomovat si svou samostatnost*

Dítě a ten druhý

- *spolupracovat s ostatními (společné vytváření díla)*
- *dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování (správné chování v přírodě)*
- *uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respek-*

tovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou

Dítě a společnost

- *dodržovat pravidla činností*
- *zacházet šetrně s pomůckami (nepoškozovat přírodu)*
- *vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)*
- *vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (konstruovat a tvořit z přírodních materiálů)*

Dítě a svět

- *orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (okolní MŠ – přírodní park)*
- *dbát o pořádek a čistotu (pravidla chování v přírodě)*
- *uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (zvířata a rostliny)*
- *všímat si změn a dění v nejbližším okolí*
- *porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje) a že s těmito změnami je třeba v životě počítat, přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole (roční období)*
- *pomáhat pečovat o okolní životní prostředí*

Průběh výtvarného úkolu

- Motivace

„My už víme, že na naší planetě Zemi najdeme mnoho života. Nejen nás lidi, zvířata ale i rostliny. Jsou zde i neživé věci, které to jsou? Vytvoříme si společně „Naši planetu“ z přírodních materiálů a pojmenujeme ji.“

- Postup činnosti

„Najdi a nasbírej různé přírodniny, které se mohou opakovat.“

„Na zemi z nich vytvoř kruh. Podívej se, co vzniklo, vytvořil jsi novou planetu! Ozdob ji nasbíranými přírodninami. Můžeš skládat podle druhů, barev, tvarů, velikosti nebo si vymysli vlastní způsob.“

„Prohlédni si svou planetu, popřemýšlej a pojmenuj ji. Co ti připomínají tvary přírodnin? Vidiš v nich třeba lesy nebo potůčky? Jak se na tvé planetě žije?“

- Reflexe

V hodnotícím kruhu jsem se ptala na otázky:

- Co jsme vytvářeli?

→ „Vytvořily jsme naši planetu.“

- Jaký tvar jste stavěly?

→ „Kruh, protože planeta je kulatá.“

- Co jsme použili na výrobu?

→ „Já jsem tam skládal žaludy a listy.“

→ „Přírodniny a já jsem našla slupky z kaštanů.“

- Jak jste dílo vytvářely – popište to kamarádům?

→ „Udělal jsem kruh a do něj dávaly listy, žaludy, mech a slupky z kaštanů.“

- Jaké jméno jste dílu dali – popište ho?

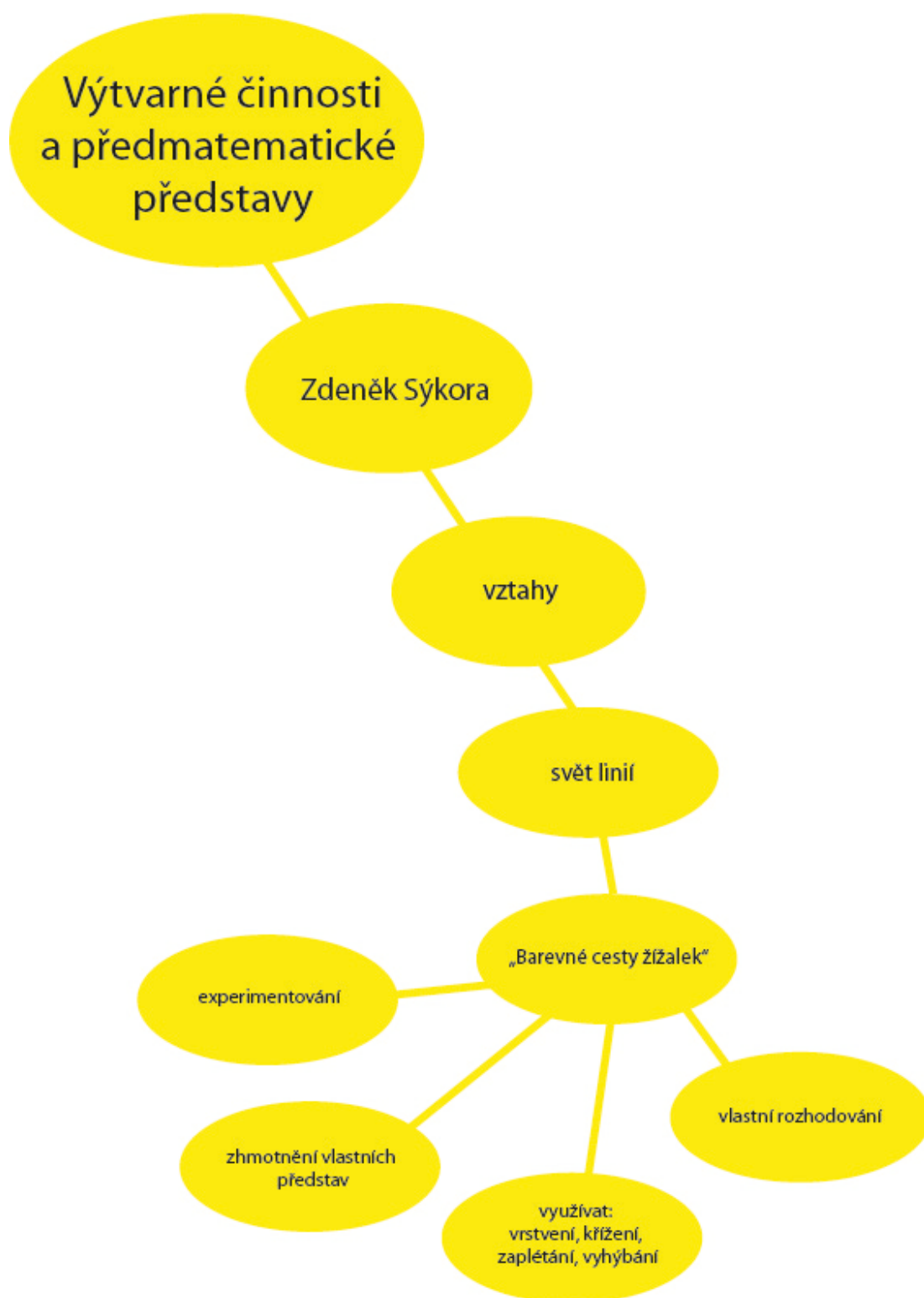
→ Štěpánek: „Homolka“ – Proč Homolka? „Jsme v parku Homolka a přírodniny jsme našly tady.“

→ Arianka: „Arianka“ – Proč Arianka? „Protože mám ráda přírodu, proto jí dám své jméno.“

→ Davídek: „Kolo“ – Proč kolo? „Je kulatá a všechno je v ní.“

→ Natálka: „Zeminka“ – Proč Zeminka? „Protože je to paní Země.“

2. Barevné cesty žížalek

Obrázek 33 Barevné cesty žížalek

Námět	Barevné cesty žížalek
Cílová skupina	3-7
Časová dotace	15 minut
Inspirační východiska	<i>Zdeněk Sýkora</i> <ul style="list-style-type: none"> - český umělec - představitel uměleckého stylu Computer art - experimentoval s náhodou (přepis číselných dat) a liniemi - vytvářel struktury
Pomůcky	modelovací hmota, podložka
Učivo	<i>Rozvoj jemné motoriky a manipulace s předměty. Vyjadřování svých nápadů, fantazie a představy. Schopnost se slovně vyjádřit a naslouchat ostatním. Poznávat vlastnosti a možnosti materiálu. Schopnost orientace v prostoru i v ploše.</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu: <ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže koordinovat své pohyby • Dítě dokáže hledat možnosti • Dítě umí manipulovat s pomůckami • Dítě umí ztvárnit svou představu • Dítě umí využívat svou fantazii • Dítě umí popsat svůj výtvar a zhodnotit jej • Dítě chápe postup
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵¹
	Dítě a jeho tělo <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat základní prostorovou orientaci (umět se orientovat na pracovní ploše)</i> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla (při práci na pracovní desce)</i> • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zapojovat levou i pravou ruku a správně pracovat s mode-</i>

⁵¹Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2018-05-31]. Dostupné zhttp://www.msmt.cz/file/45304/

línou)

- vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu
- zacházet s výtvarnými pomůckami a materiály (podložka, modelína)
- zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (uklidí po sobě, udržuje pořádek)

Dítě a jeho psychika

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách (umět se slovně vyjádřit při společném hodnocení)
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- domluvit se slovy i gesty (předcházení nehodám)
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat (pokud dítě nerozumí zadání – zeptat se, reagovat na otázky)
- učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)
- vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího)
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí
- chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, zítra)
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim
- řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“
- uvědomovat si svou samostatnost
- nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnos-

tech

- *uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)*
- *přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky*
- *prožívat radost ze zvládnutého a poznaného*
- *vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení*
- *být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním*

Dítě a ten druhý

- *spolupracovat s ostatními*
- *dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování v mateřské škole, dodržovat herní pravidla*
- *uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o pomůcky*

Dítě a společnost

- *dodržovat pravidla her a jiných činností*
 - *zacházet šetrně s vlastními i cizími pomůckami, hračkami*
 - *vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)*
 - *vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (modelovat, konstruovat)*
- uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (poprosit, poděkovat, vzít si slovo, až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn, respektovat pravidla)*

Dítě a svět

	<ul style="list-style-type: none">• <i>orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí</i>• <i>dbát o pořádek a čistotu</i>
--	---

Průběh výtvarného úkolu

- Motivace

„Děti, zkusíte si vytvořit cestičky, které za sebou zanechaly barevné žížalky.“

- Postup činnosti

„Každý máte před sebou podložku a barevné modelíny.“

„Zavřete si oči a představte si, jak se před vámi plazí různě barevné žížaly, které za sebou nechávají cestičky. Jedna leze přes druhou, některá je dlouhá, jiná zas krátká, široká nebo úzká. Jak se sobě vyhýbají nebo se zamotají.“

„Otevřete oči a zkuste pomoci modelíny vytvořit cestičky, které za sebou barevné žížaly zanechaly. Sami určíme, kam každá žížala půjde a kde skončí.“

- Reflexe

V hodnotícím kruhu jsem se ptala na otázky:

- Co jsme vytvářeli?

→ *„Žížaly v zemi.“*

→ *„Cestičky, jak se pod tou zemí pohybují.“*

- Jak jste dílo vytvářely?

→ *„Představila jsem si ty žížalky a pak je vymodelovala.“*

- Kam vaše žížalky lezly?

→ *„Ke květině, kterou jsme sázely s maminkou.“*

→ *„Na návštěvu ke kamarádce žížale.“*

- Co vás bavilo?

→ *„Modelování hubených žížal.“*

→ *„Jak se žížaly proplétaly mezi sebou a zamotávaly se.“*

Možnosti dalších aktivit realizovaných s dětmi

Dáváme život liniím

Průběh výtvarného úkolu

- Motivace

Během ranního kruhu si s dětmi představíme Zdeňka Sýkoru a ukážeme jeho díla. Vysvětlíme si, jaké postupy umělec používal. Obrazy vznikly přes počítač, který řekl každé linii, kam půjde, s jakou linií se setká a kde, její barvu i šířku. Je to takový obraz, který umělec uvidí až na samém konci jeho vzniku a do té doby neví, co se stane. Umělec dává liniím život, aby se mohly rozutéct do všech stran.

„Děti, zkusíme také linie oživit?“

- Postup činnosti

„Děti já jsem si pro vás připravila švihadla různých barev a délek.“

„Půjdeme ven a uděláte si dvojice.“

„Některé dvojice spojíme a vytvoříme tak linie různých délek.“

„Každá skupinka dostane švihadlo jedné barvy.“

„Naše linie nám budou představovat takové vláčky, které si budou jezdit ve vyhrazeném prostoru, kde budou chtít.“

„Vytvoříme tak náš obraz, který si vytváříme společně a pomáháme švihadlům, aby ožily, stejně jako linie Zdeňka Sýkory.“

Máme společný směr

Průběh výtvarného úkolu

- Motivace

Motivací nám bude předchozí úkol, který jsme s dětmi realizovaly. Nyní se však zaměříme na samotnou náhodu vzniku díla. Vyzkoušíme si vytvořit více obrazů, kterého se zúčastní každý jako zástupce jedné linie a její barvy a šířky.

„Teď se každý proměníme na barevnou linii, která bude putovat po papíře a kreslit svou cestu.“

- Postup činnosti

„Ve třídě jsem udělala takového „hada“ vytvořeného z papíru.“

„Teď vás všechny proměním v barevné linie.“

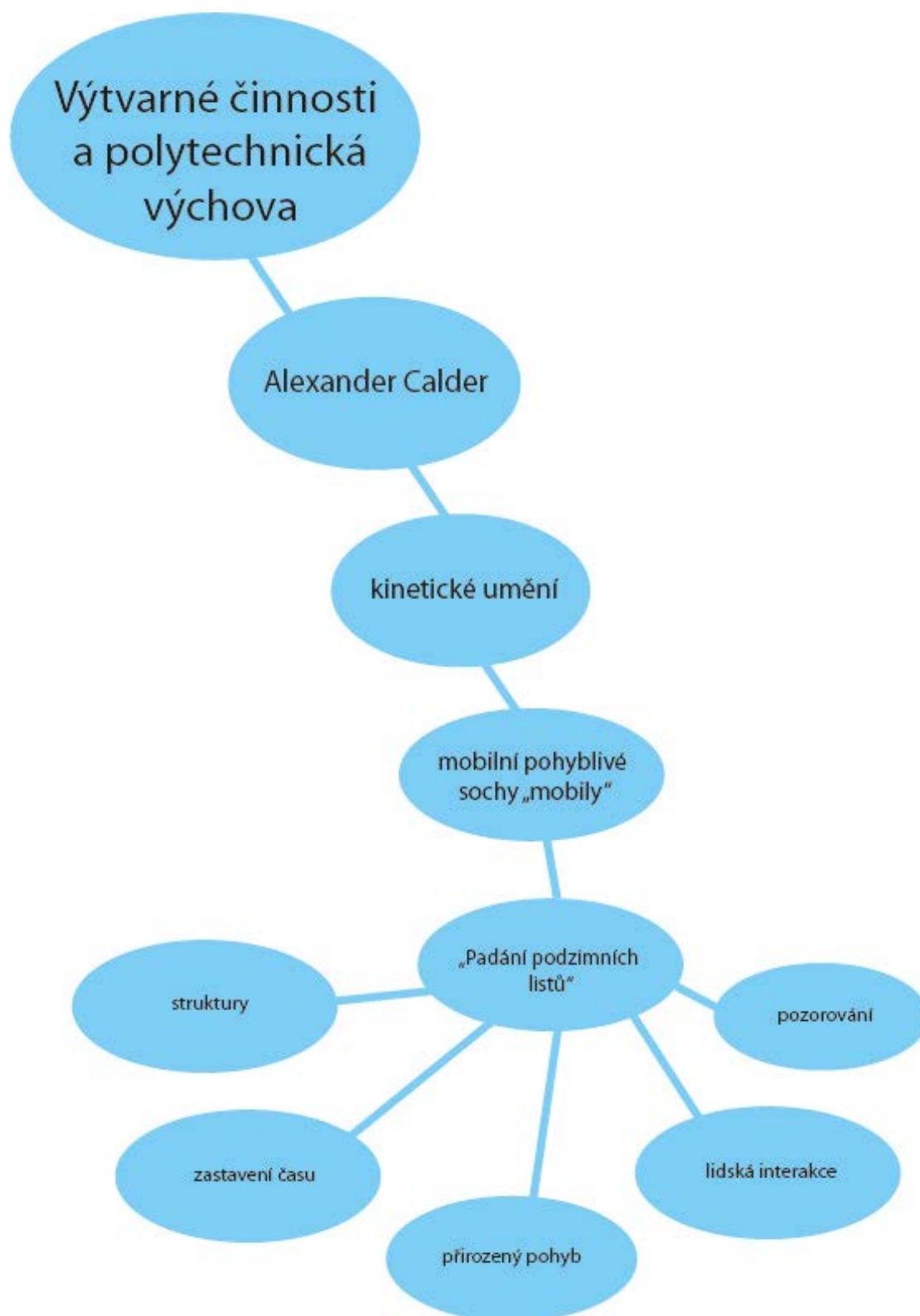
„Každý si vybere jednu pastelku/fixu, kterou bude kreslit, kudy jste šly.“

[ZADEJTE TEXT.]

„Postavíte se k papíru, aby se vešel každý, a budete pohybovat pastelkou/fixou po papíru.“

„Tak vytvoříte stopy, kudy jste šly a budete se setkávat s ostatními liniemi.“

3. Padání podzimních listů

Obrázek 34 Padání podzimních listů

Námět	Padání podzimních listů
Cílová skupina	3-7
Časová dotace	20 minut
Inspirační východiska	<p><i>Alexander Calder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - sochař vytvářející kinetické umění - sochy či konstrukce založené na staticce nebo pohybu - „mobily“ (mobilní pohyblivé sochy) a „stability“ (statické sochy) - využíval jednoduché prvky a výrazné barvy
Pomůcky	nasbírané a vylisované listy, papír, nůžky, lepidlo
Učivo	<i>Rozvoj jemné motoriky a manipulace s předměty. Schopnost dělit se o pomůcky. Vyjadřování svých nápadů, fantazie a představy. Schopnost se slovně vyjádřit a naslouchat ostatním. Schopnost orientovat se v čase a prostoru.</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže koordinovat své pohyby • Dítě dokáže hledat možnosti • Dítě umí manipulovat s pomůckami • Dítě umí využívat svou fantazii • Dítě umí popsat svůj výtvar a zhodnotit jej • Dítě chápe postup • Dítě dokáže spolupracovat • Dítě během pohybu umí uchopit a udržet objekt
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵²
	<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat základní prostorovou orientaci (při pohybu v přírodě)</i> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla (při chůzi a pohybu celého těla)</i> • <i>vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (zrakem a hmatem)</i>

⁵²Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2018-05-31]. Dostupné zhttp://www.msmt.cz/file/45304/

rozlišuje)

- *ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (dokáže uchopit přírodniny a umístit je)*
- *zacházet s běžnými předměty (přírodní materiál)*
- *zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (uklidí po sobě, udržuje pořádek)*

Dítě a jeho psychika

- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách (umět se slovně vyjádřit při společném hodnocení)*
- *vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)*
- *domluvit se slovy i gesty (předcházení nehodám)*
- *formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat (pokud dítě nerozumí zadání – zeptat se, reagovat na otázky)*
- *učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí) (učení slov fyzika, mobilní – pohyblivé, statické – nepohyblivé, struktura, atd.)*
- *vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všimat si (nového, změněného, chybějícího)*
- *záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost*
- *postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí*
- *chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, zítra, podzim, rok)*
- *vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim*
- *řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“*
- *nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným*
- *uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)*

- *přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky*
- *prožívat radost ze zvládnutého a poznání*
- *vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení*
- *být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem*
- *těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním*

Dítě a ten druhý

- *spolupracovat s ostatními (společné vytváření díla)*
- *dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování (správné chování v přírodě)*
- *uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou*
- *respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o pomůcky*

Dítě a společnost

- *dodržovat pravidla činností*
- *zacházet šetrně s pomůckami (nepoškozovat přírodu)*
- *vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)*
- *vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (konstruovat a tvořit z přírodních materiálů)*
- *uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (poprosit, poděkovat, vzít si slovo, až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn, respektovat pravidla)*

Dítě a svět

- *orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (okolní MŠ – přírodní park)*
- *dbát o pořádek a čistotu (pravidla chování při práci a v*

	<p><i>přírodě)</i></p> <ul style="list-style-type: none">• <i>uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (ve třídě i v přírodě)</i>• <i>všímat si změn a dění v nejbližším okolí</i>• <i>porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje) a že s těmito změnami je třeba v životě počítat, přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole (roční období)</i>
--	---

Průběh výtvarného úkolu

- **Motivace**

„Podzim již začal. Listy se zbarvují do krásných barev, víte do jakých?

Listečky padají ze stromů a poletují ve vzduchu, jakoby tancovaly. Zkusíme zastavit čas a sledovat je jak tancují.“

- **Postup činnosti**

„Najdi a nasbírej podzimní listy různých barev, velikostí a tvarů.“

„Vylisované listy nalep na připravenou spirálu z papíru. Spirála musí být polepena z obou stran.“

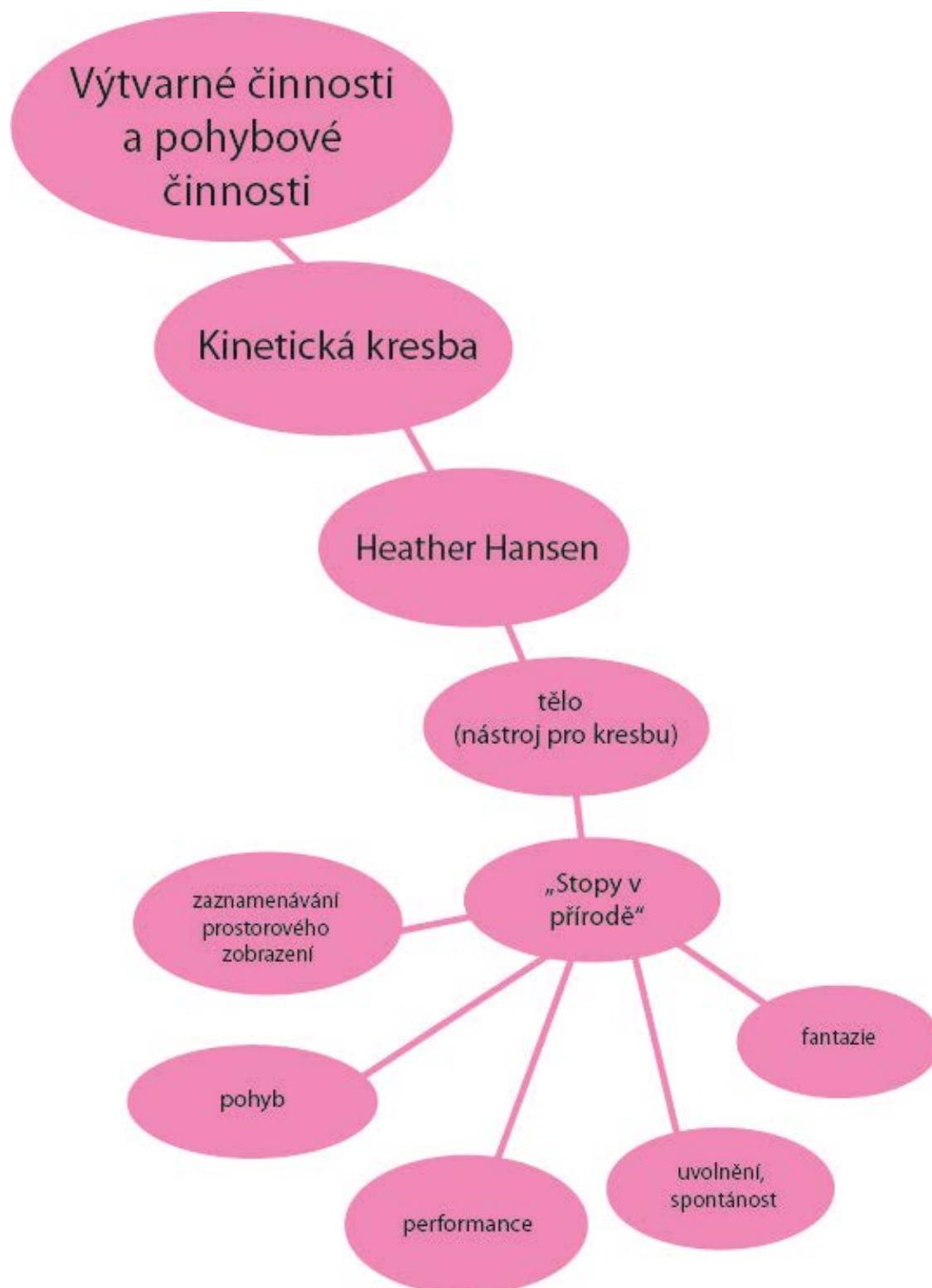
„Vytvořenou spirálu zvedni a drž. Ted' si zastavil čas a podívej se, jak podzimní barevné listy tancují ve větru a padají na zem. Experimentuj a pozoruj, jak se dílo proměňuje, když s ním pohybuješ.“

- **Reflexe**

V hodnotícím kruhu jsem se ptala na otázky:

- O co jsme se snažili?
→ „Zastavit tanec lístků.“
- Jak jsme dílo vyráběli?
→ „Nasbíraly listy a pak je lepily na papírového hada.“
- Povedlo se nám ten tanec zastavit?
→ „Ano a pak jsme ho zase pustily.“
- Co vás nejvíce bavilo?
→ „Jak jsem pustil listy a oni spadly na zem.“

4. Stopy v přírodě

Obrázek 35 Stopy v přírodě

Námět	Stopy v přírodě
Cílová skupina	3-7
Časová dotace	10 minut
Inspirační východiska	<i>Heather Hansen</i> <ul style="list-style-type: none"> - umělkyně vytvářející umění pohybem - spojení kinetické kresby a performance - záznam tance z prostorové formy do formy 2D
Pomůcky	role papíru, pastelky
Učivo	<i>Rozvoj jemné i hrubé motoriky. Schopnost manipulovat s předměty. Rozvoj rytmizace. Schopnost se slovně vyjádřit a naslouchat ostatním. Schopnost orientace v prostoru a v ploše. Vyjadřování svých představ za pomoci výtvarných technik. Poznávat vlastnosti a možnosti materiálu.</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže koordinovat své pohyby • Dítě dokáže hledat možnosti • Dítě umí manipulovat s pomůckami • Dítě umí popsat svůj výtvar a zhodnotit jej • Dítě chápe postup • Dítě během pohybu umí uchopit a udržet objekt
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵³
	Dítě a jeho tělo <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat základní prostorovou orientaci (při pohybu na papíru)</i> • <i>koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem</i> • <i>vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu</i> • <i>ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (dokáže správně uchopit tužku)</i>

⁵³Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2018-05-31]. Dostupné zhttp://www.msmt.cz/file/45304/

- *zacházet s výtvarnými pomůckami (tužka, pastelky)*
- *zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (uklidí po sobě, udržuje pořádek)*

Dítě a jeho psychika

- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách (umět se slovně vyjádřit při společném hodnocení)*
- *vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)*
- *domluvit se slovy i gesty (předcházení nehodám)*
- *porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku vyprávěného příběhu)*
- *formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat (pokud dítě nerozumí zadání – zeptat se, reagovat na otázky)*
- *vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si*
- *záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost*
- *postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí*
- *chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi, apod.)*
- *vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim*
- *řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“*
- *uvědomovat si svou samostatnost*
- *nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným*
- *uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)*
- *přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky*
- *prožívat radost ze zvládnutého a poznaného*

- *vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení*
- *být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem*
- *těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním*

Dítě a ten druhý

- *dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování (správné chování ve třídě)*
- *uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou*
- *respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o pomůcky*

Dítě a společnost

- *dodržovat pravidla činností*
- *zacházet šetrně s pomůckami (nepoškozovat přírodu)*
- *vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)*
- *vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (konstruovat a tvořit z přírodních materiálů)*
- *uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (poprosit, poděkovat, vzít si slovo, až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn, respektovat pravidla)*

Dítě a svět

- *orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí (ve třídě)*
- *dbát o pořádek a čistotu (pravidla chování při práci)*
- *uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit (ve třídě)*
- *všímat si změn a dění v nejbližším okolí*

	<ul style="list-style-type: none">• <i>pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu)</i>
--	--

Průběh výtvarného úkolu

- **Motivace**

„My jsme si povídaly o lese, kdo žije v lese. Jaká zvířátka si pamatujete? Když zvířátka chodí po lese, nechávají za sebou stopy. Viděly jste už nějaké stopy, když jste se byli projít v lese nebo třeba po poli? My si na ta zvířátka zahrajeme a budeme vytvářet stopy, jako oni.“

- **Postup činnosti**

„Každý si vezme dvě pastelky (do každé ruky jednu) a sedne si doprostřed papíru. V každé ruce budete mít jednu pastelku. Já vás začaruji a stanou se z vás lesní zvířátka.“

„Stali se z nás malí ptáčkové, kteří poskakují po zemi a hledají nějakou žízalu (dáme ruce před sebe a rychlými pohyby děláme malé tečky – dopomoc k tempu – „Píp, píp, píp“) A ptáček poskakuje napravo a zpět a nalevo a zpět. Najednou ptáček vzlétne a odletí (rukama naznačíme mávání křídlů – dopomoc k tempu – za sebe nádech, před sebe výdech) Ale koho to v dálce nevidím? Mezi stromy poskakují zajíčci (otočíme se vlevo a obě ruce budou kreslit horní oblouk, pokračujeme před sebe – dopomoc k tempu – „Hop, hop, hop“). Zajíčci doběhli do vysoké trávy a stříhají ouškama, jestli někoho neuslyší (rovné čáry před sebou). Zajíčci najednou udělali „Hop“ a odběhli zpět mezi stromy (ruce před sebou, ruce dělají horní oblouk a otáčíme se vpravo – dopomoc k tempu – „Hop, hop, hop“).

- **Reflexe**

V hodnotícím kruhu jsem se ptala na otázky:

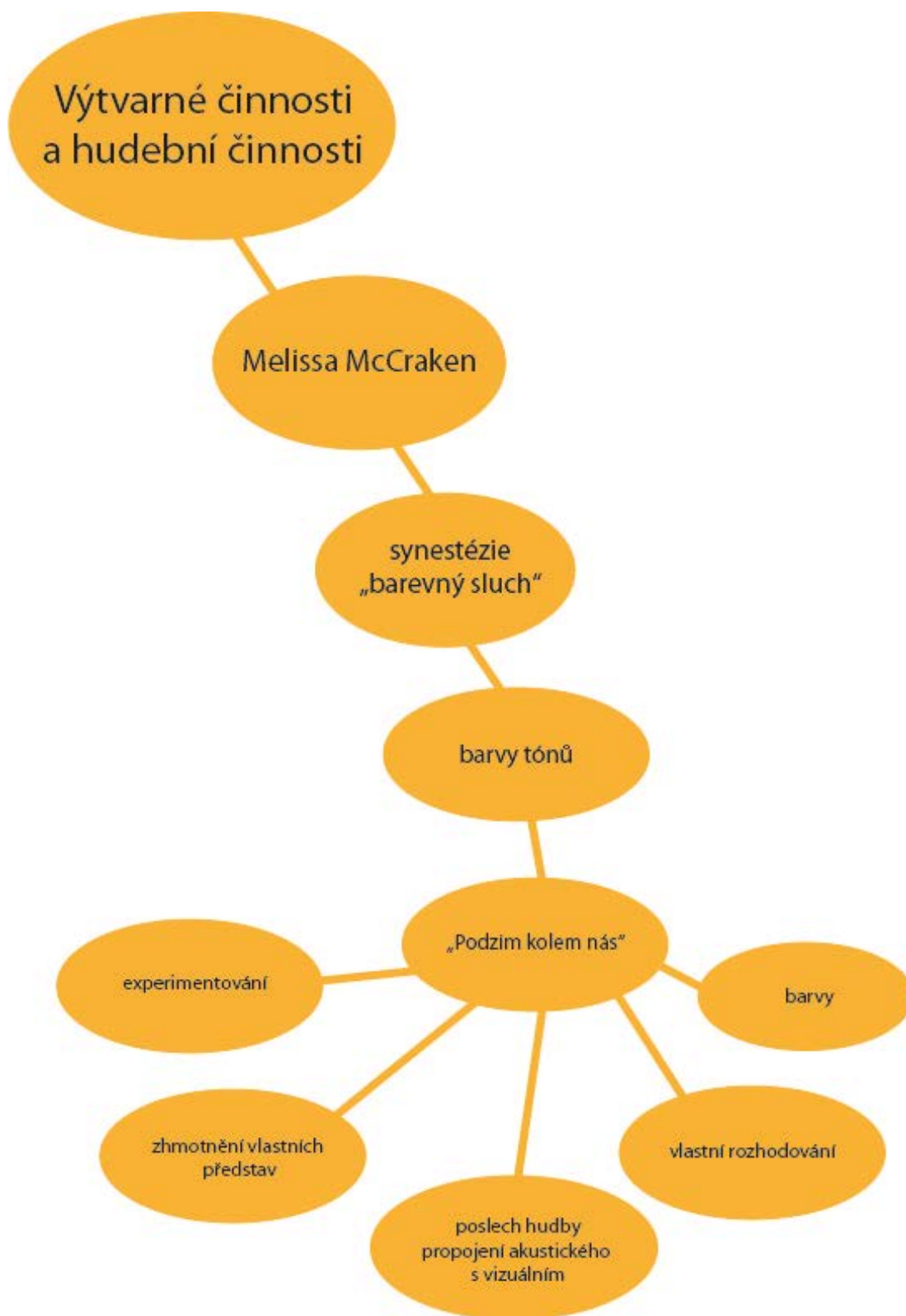
- Co jsme vytvářeli?
→ „Stopy zvířat.“
- Jak jsme stopy zaznamenaly?
→ „Měla jsem v rukách pastelky a kreslila.“
- Bylo pro vás těžké takto malovat a proč?
→ „Bála jsem se jít na papír.“
- Co vás bavilo?
→ „Příběh, co se vyprávěl.“

[ZADEJTE TEXT.]

→ „Skákat jako zajíček, hop, hop, hop.“

→ „Vymýšlení zvířat.“

5. Podzim kolem nás

Obrázek 36 Podzim kolem nás

Námět	Podzim kolem nás
Cílová skupina	3-7
Časová dotace	20 minut
Inspirační východiska	<p><i>Melissa McCracken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - malířka využívající umění synestézie „barevný sluch“ - zachycuje barvu tónů - díla maluje při poslechu hudby
Pomůcky	voskové pastely, čtvrtka A2, žehlička, skladba Antonio Vivaldi - Čtvero ročních dob - Podzim
Učivo	<i>Rozvoj jemné motoriky a manipulace s předměty. Vyjadřování svých nápadů, fantazie a představy. Schopnost se slovně vyjádřit a naslouchat ostatním. Poznávat vlastnosti a možnosti materiálu. Vyjadřování svých představ za pomoci výtvarných technik. Schopnost orientace v prostoru i v ploše.</i>
Cíle	Formulace cíle úkolu:
	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže koordinovat své pohyby • Dítě dokáže hledat možnosti • Dítě umí manipulovat s pomůckami • Dítě umí ztvárnit svou představu • Dítě umí využívat svou fantazii • Dítě umí popsat svůj výtvar a zhodnotit jej • Dítě chápe postup • Dítě dokáže spolupracovat • Dítě během pohybu umí uchopit a udržet objekt
	Cíle dle RVP PV a jejich konkretizace:⁵⁴
	<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zvládat základní prostorovou orientaci (při pohybu na papíru)</i> • <i>vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (zrakem a hmatem)</i>

⁵⁴Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.[online].Praha:MŠMT,2018.15-29s.[cit.2018-05-31]. Dostupné zhttp://www.msmt.cz/file/45304/

- *ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (dokáže správně uchopit voskové pastely)*
- *zacházet s běžnými předměty*
- *zvládat jednoduchou obsluhu a pracovní úkony (uklidí po sobě, udržuje pořádek)*

Dítě a jeho psychika

- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách (umět se slovně vyjádřit při společném hodnocení)*
- *vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)*
- *domluvit se slovy i gesty (předcházení nehodám)*
- *formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat (pokud dítě nerozumí zadání – zeptat se, reagovat na otázky)*
- *vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího)*
- *záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost*
- *postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí*
- *chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, zítra, zima, rok)*
- *vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim*
- *řešit problémy, úkoly a situace, myslet kreativně, předkládat „nápady“*
- *uvědomovat si svou samostatnost*
- *nalézat nová řešení nebo alternativní k běžným*
- *vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech*
- *uvědomovat si své možnosti i limity (své silné i slabé stránky)*
- *přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vy-*

rovnat se sním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky

- *prožívat radost ze zvládnutého a poznaného*
- *vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení*
- *být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem*
- *těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním*

Dítě a ten druhý

- *spolupracovat s ostatními (společné vytváření díla)*
- *dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování (správné chování v přírodě)*
- *uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou*
- *respektovat potřeby jiného dítěte, dělit se s ním o pomůcky*

Dítě a společnost

- *dodržovat pravidla činností*
- *zacházet šetrně s pomůckami (nepoškozovat přírodu)*
- *vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)*
- *vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (konstruovat a tvořit z přírodních materiálů)*
- *uplatňovat návyky v základních formách společenského chování ve styku s dospělými i s dětmi (poprosit, poděkovat, vzít si slovo, až když druhý domluví, požádat o pomoc, vyslechnout sdělení, uposlechnout pokyn, respektovat pravidla)*

Dítě a svět

- *orientovat se bezpečně ve známém prostředí i v životě tohoto prostředí*
- *dbát o pořádek a čistotu*
- *uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí*

	<p><i>setkat, a mít povědomí o tom, jak se prakticky chránit</i></p> <ul style="list-style-type: none">• <i>všimnout si změn a dění v nejbližším okolí</i>• <i>porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje) a že s těmito změnami je třeba v životě počítat, přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole (roční období)</i>
--	---

Průběh výtvarného úkolu

- **Motivace**

„Nastal podzim a listy stromů se začínají zbarvovat do krásných barev. Podívejte se z okna, jaké barvy vidíte. Otevřeme okno a podzim pozveme i k nám do třídy. Budeme poslouchat, jak nám hraje svou píseň a společně vytvoříme podzimní obraz. Kdykoliv se na tento obraz podíváme, vzpomeneme si, jak se příroda mění a listy mění své barvy. Bude to takový pozdrav od našeho podzimu.“

- **Postup činnosti**

„Postavte se okolo stolu tak, aby každý z vás viděl. Máme zde připravené voskovky, čtvrtku a žehličku. Zaposlouchejte se do hudby, kterou nám podzim hraje. Představte si, že jste venku a okolo vás poletují barevné listy ve větru. Nahřejeme žehličku a podívejte se, co se stane s voskovkou, když po žehličce přejedeme. Co se stalo a víte proč? Voskovka se nám teplem rozpustila, stejně jako svíčka, když hoří knot a vosk se zahřeje. Vybereme barvy, které si vybavíme při poslechu hudby. Voskovky roztavíme na žehličce a přejedeme po papíru. Vznikají nám barevné skvrny, jako listy padající na zem tvořící barevný koberec.“

- **Reflexe**

V hodnotícím kruhu jsem se ptala na otázky:

- Podle koho jsme vytvářeli náš obraz?
→ „Přišel k nám podzim.“
- Podívejte se na obraz, co v něm vidíte?
→ „Padá listí ze stromu.“
→ „Vidím létajícího draka.“
→ „Vítr fouká a shazuje listy.“
- Co vás bavilo při vytváření?

→ „Jak se voskovka rozpouští.“

→ „Písnička a kouzlo s voskovkou.“

Reflektivní bilance k realizovaným činnostem

1. „Živá planeta“

V komunitním kruhu jsme si s dětmi povídali o tématu „Země“. Děti přemýšlely, co vše na ní najdeme. Velkou pozornost jsme však věnovali flóře. Po ukončení komunitního kruhu jsem dětem řekla, že půjdeme na procházku do lesoparku Homolka a zde si vytvoříme „Naši planetu“. Děti začaly být velmi zvědavé a ptaly se: „Z čeho ale tu planetu vyrobíme?“. Nejprve jsem je nechala přemýšlet a tipovat, jaké pomůcky asi použijeme. Začaly vyjmenovávat všemožné věci, které však v přírodě nenajdeme. Někdo ji chtěl vyrábět z lega, další zase z autodráhy a někdo dokonce i z modelíny. Našly se i odpovědi z písku nebo klacíků, ale těch bylo opravdu málo. Nasměřovala jsem je na správné odpovědi zopakováním, kam půjdeme a kde budeme planetu vyrábět. Po této pomoci již začaly jmenovat kameny, listy, hlínu a podobně. Pro inspiraci jsem jim v šatně ukázala fotografie děl Martina Hilla. Fotografie si pořádně prohlédly a já se jich zeptala, z čeho jsou díla vytvořena. Materiál použitý na tato díla byl velmi hezky vidět, proto dětem nedělalo problém je pojmenovat. Okamžitě poznaly větve a podzimní listy. Zajímalo mne, jak poznaly, že jsou listy podzimní: „Jsou přece barevné, jako teď a teď máme podzim.“. Zkusila jsem také otázku: „Jsou ta díla v něčem stejná?“, jelikož jsme se učili význam slova stejný, takže jsem chtěla vyzkoušet, zda nějaký znak najdou. Odpovědi mne mile překvapily: „Jsou kulatá, udělaná venku, plavou na vodě, jsou z přírodnin“. Po tomto rozhovoru jsme již vyšli na procházku. Během cesty děti sbíraly přírodniny a ptaly se mne, jestli mohou použít i tyto např.: jehličí, šišky, kaštiny atd. Zastavili jsme se a přírodniny si společně pojmenovali a s pomocí smyslů (hmat, zrak, čich) jsme je poznávali. Poté jsem je nechala zamyslet, zda by tyto přírodniny mohly použít. Děti se shodly, že mohou a já jsem s nimi souhlasila: „Můžete použít přírodniny, jaké budete chtít a jaké najdete.“. Tato odpověď je moc potěšila a začaly přírodniny hledat a schovávat si je. O kousek dál v parku jsme se zastavili na trávníku mezi stromy, kde jsme se shodli, že budeme tvořit. Děti měly za úkol společně vytvořit již zmíněnou planetu. Společně jsme si zopakovali základní rysy planety Země: „Jaký má planeta tvar?“. Tvar jsme si rukama předvedli. „Kruh, je kulatá.“ „Z čeho ji budeme vyrábět?“. „Z přírodnin, které najdeme.“.

Po zopakování těchto informací se děti daly do vytváření. Pozorovala jsem je, jak planetu začnou vytvářet. Říkala jsem si, zda začnou od obrysu nebo žádný dělat nebudou a budou přírodniny skládat na sebe. Bylo zajímavé sledovat, jak si mezi sebou rozdělily role. Někteří začaly skládat tvar kruhu, jiní přinášely přírodniny, další rozdělily podle druhu a zbytek skládal. Po nějaké chvíli se role vystřídaly. Bylo opravdu neuvěřitelné při práci děti sledovat. Měly systém, který byl přehledný a uspořádaný. Přírodniny skládaly podle druhů k sobě. Na konci jsme si planetu prohlédli a začali vymýšlet název, jak by se mohla jmenovat.

Na závěr jsme si tvoření zhodnotili a v hodnotícím kruhu si o naší tvorbě povídali. Ve třídě si děti chtěly o planetě ještě povídat a vymýšlely, kdo na ní bude žít, co tam bude růst atd. Celkově si myslím, že úkol byl pro děti zajímavý, naučil je mnoho a rozvíjel i jejich fantazii.

2. „Barevné cesty žížalek“

Dnes jsme s dětmi pokračovaly v tématu „Naše planeta Země“. Zaměřili jsme se nyní na faunu, tedy živočichy. Děti hned vyjmenovaly, jaké zvířata znají, kde je viděly. Rozhovor byl velmi dlouhý, jelikož téma zvířata je vděčné a děti baví. Musela jsem proto děti zastavit, abychom se dostali k podstatě, o které jsem chtěla mluvit a vytvořit na ni aktivitu. „Dnes se podíváme na malé živočichy, kteří žijí pod zemí. Napadá vás, jaký živočich to může být?“. Děti se zamyslely, ale napadali je jen broučci, například berušky a ploštice. Tadeáš hned odpověděl „Ty ale nežijí pod zemí, to dá rozum.“ Po této odpovědi následoval dětský smích. „Ano Tádo to máš pravdu. Jaký živočich tedy pod zemí žije? Můžete mi klást otázky a tak živočicha poznáte. Budou to pro vás nápovědy.“ Nastalo ticho a děti přemýšlely. „Má nohy? Ne, nohy nemá.“ Děti najednou měly překvapený výraz. Tato odpověď je zarazila. Ale bylo vidět, že je velmi zajímavá, co to bude za zvíře. Dávaly další otázky na ocas, oči, uši a chlupy. Zkusila jsem jim tedy zvíře popsat. „Nemá nohy, je asi takhle veliký (ukázala jsem jim velikost), hubený, žije pod zemí, napomáhá nám kypřit a hnojit zem, aby mohly rostliny lépe růst.“ Než jsem dořekla další informace, objevil se les rukou. Skoro každé dítě se přihlásilo. Vyvolala jsem Arianku, která odpověděla se smíchem, že je to žížala. Ostatní děti kývaly hlavou a projevíly souhlas. Jeden chlapec se přihlásil a řekl „to je jako ten pokémon, který vylezl ze země, tatínek mi Pokémony pouští a byl tam.“ Některé děti se přidaly a pokémona popsaly. Pro lepší představu jsme si ho našli na internetu. Poté jsme si našli obrázek žížaly a s dětmi jsme porovnávali, zda jsou podobné. Zeptala jsem se, zda již žížalu viděly. „Když jsme sázeli

s maminkou a babičkou květiny na záhonu. Jo já taky!“. „Každý již žížalu někdy viděl, takže víte, jak se pohybuje. My si zkusíme ty jejich cestičky pod zemí, jak se tam pohybují. Zavřete oči a představte si, jak se před vámi žížalky lezou.“ Děti začaly rukama napodobovat tento pohyb. Zkusila jsem s nimi takovou pohybovou aktivitu „Na žížalky“ „Až začnu hrát na klavír, proměníte se v žížaly pod zemí, které tam lezou.“ Smích, křik a veselé běhání dětí nadchlo. Pohybovou hru jsme zopakovali dvakrát, protože bylo potřeba, aby se děti proběhly. Přesunuli jsme se ke stolkům. Zde jsem jim představila díla Zdeňka Sýkory. Jeho obrazy dětem opravdu žížaly připomínaly. Nadšeně se smály, ukazovaly, kde jaká žížala leze a jakou má barvu. Vysvětlila jsem jim náš úkol. Bylo důležité jim práci s modelínou předvést. Děti soustředěně pozorovaly. Nejprve jsme se zaměřili na strukturu a vlastnosti modelíny. „Jaká je ta modelína?“. „Měkká, dá se tvarovat, smrdí, je barevná, hladká, těžká a studená.“ Děti pozorovaly a modelínu při tom různě otáčely a mačkaly. „Než začnete tvarovat, musíte modelínu pořádně zahřát. Víte proč?“. Nikdo neodpovídal. Proto jsem jim ukázala rozdíl mezi zahřátou a pouze vyndanou hmotou z bedýnky. Každému jsem dala rozdíl osahat. „Jde lépe mačkat“ řekl Matěj. „Musíte si tedy modelínu nejprve připravit před tvarováním.“ Na stůl jsem jim položila fotografie uměleckých děl od Zdeňka Sýkory a obrázek žížaly. „Pozorně si prohlédněte, jak žížala vypadá.“ Zkusila jsem, aby děti přemýšlely nad tím, jak tvar žížaly vytvořit. Zkusily modelínu mačkat do podobného tvaru, ale nedařilo se jim. Někdo však přece jen tvaroval správně a ostatní pozorovaly a zkusily to taktéž. „Žížaly dělejte tlusté, tenké, dlouhé či krátké a různě proplétejte. Jako na obraze. Také i každá žížala je jinak dlouhá a široká.“ Děti nadšeně tvořily a ukazovaly si, jaké žížaly uválely. Na konci jsme si díla prohlédli a děti popisovaly, jaké žížaly vymodelovaly.

3. „Padání podzimních listů“

Během procházky v lesoparku Homolka jsme s dětmi pozorovali, jak opadává listí ze stromů a pomalu se snáší na zem. Jedné holčičce se to velmi líbilo a snažila se padající listy napodobit. Stoupla si na špičky, vzpažila ruce a pomalými pohyby se snažila vlnivý pohyb listů zopakovat, až nakonec dosedla na bobek. To již list dopadl na zem. Ostatním se to velmi líbilo, proto pohyby začaly provádět také. Vznikl nám tanec podzimních lístků, který jsme jako motivaci zařadili druhý den. Při návratu do MŠ bylo v plánu ještě nasbírat spadané listy. Děti nadšeně běhaly a listy mi přinášeli do tašky. Všichni mi ukazovali, jaké listy našli. Hledaly různé tvary a barvy. Po návratu do třídy jsme listy rozložili na stůl a řekli si, jaké barvy listy mají a zopakovali, proč vlastně padají. Druhý den jsme si

povídali o podzimu a děti si chtěly zkusit tanec lístků, který včera vznikl. Tanec vedla autorka, která jej vymyslela. Společně jsme si zatančili a přesunuli se k našemu tvoření. Zde jsem dětem řekla, že bychom si mohly tento tanec uchovat a zastavit čas než lístky dopadnou na zem. Děti začaly nadšeně poskakovat a ptaly se, jak to uděláme. Vysvětlila jsem jim postup a ukázala vystřiženou spirálu, která nám znázorňuje tanec listů ve vetru. Spirálu jsem položila na stůl a děti se vrhly na lepení listů. Začaly si mezi sebou povídat, kdo jaký list má a kam ho nalepí. Pečlivě hledaly volné a perfektní místo pro jejich list. Po dokončení obou stran spirály bylo dílo hotovo. Spirálu jsem položila na koberec a pomalu ji zvedala do výšky. Rozzářené oči dětí a komentáře „Jééé, to je dlouhé. Vypadá to jako had z listů. Néé, jako veliký strom ze kterého to listí padá.“ Začaly vymýšlet, jako co to vypadá. Spirálu jsem držela bez hnutí ve vzduchu. Bylo nutné, abych si stoupla na židli. „Podívejte, jak jsme zastavili čas a lístky se ve svém tanci zastavily jako sochy.“ Poté jsem z ničeho nic spirálu pustila. Nejprve se děti lekly, ale potom začaly tleskat a jásat. „A už spadly na zem. To byl hezký tanec. Ještě jednou.“ Každé z dětí si tento tanec zkusilo. Byly nadšené z toho, že mohly čas puštění a celkový tanec ovlivnit oni samy. Pro přímý kontakt s uměleckým dílem jsem dětem pustila na internetu video děl od Alexandra Caldera.⁵⁵ Dětem jsem vysvětlila, že se zaměřil na kinetické umění, což znamená, že využíval přirozeného pohybu. „Přirozený pohyb jsme vytvořily, když jsme naše listy pustili a ty padaly na zem.“ Děti nečekaně začaly vymýšlet další možnosti přirozeného pohybu například: „Taky, když do nich foukneme. Když je vyhodíme nad sebe.“ atd. Na konci jsme se společně vyfotily a naše dílo zavěsily ve třídě.

4. „Stopy v přírodě“

Během ranního kruhu jsme si s dětmi zopakovali, co a koho je možné v lese vidět. „Teď se v ta zvířata proměníme. Představte si, že jsme v lese a chceme se v něm projít, ale nepamenejte, že každé zvíře chodí jinak.“ Důležité bylo, aby si děti zopakovaly kontrasty pohybů zvířat. Zkusily jsme pomocí klavíru a pohybu tyto kontrasty více zdůraznit. Děti začaly tyto kontrasty také vymýšlet. Napadl je například medvěd a zajíc jako kontrast. Ptala jsem se jich, jak by jejich pohyb vypadal. „Medvěd se pomalu kolébá a zajíc rychle skáče.“ Byla to skvělá motivace na můj připravený úkol a přínosem bylo představení si onoho pohybu. Následně jsme se přesunuli k rozprostřenému papíru. Zde jsem dětem vysvětlila, co bude naším úkolem. Neřekla jsem však, jakým způsobem stopy

⁵⁵Alexander Calder - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2020 Google LLC [cit. 12.12.2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fI5PRaTSMUI>

zaznamenáme. Najednou byl slyšet šum a tleskání nadšených dětí. Hned začaly vyprávět, kde již stopy zvířat viděly. „V čem ta zvířata zanechala ty stopy, které jste pak viděly?“. „No přece v bahně nebo zemi.“ „Jaký ten povrch tedy musel být, když tam zvířata ty stopy otiskla?“. „Musí být měkký nebo mokrá“. Děti odpovědi věděly, protože již mají s otisky zkušenost. „Budeme dělat stopy v bahně?“. Řekla jsem jim, že my zkusíme ty stopy zanechat jiným způsobem. Vysvětlila jsem jim, jaký bude náš postup. Hned na začátku úkolu jsem zjistila, že děti se bojí na papír stoupnout i posadit. Ukázala jsem jim dílo Heather Hansen, aby viděly, že se opravdu není čeho bát. Hansen využívá celý formát papíru a vznikají z toho zajímavé kresby. Děti na díla udiveně koukaly a chtěly to tedy také vyzkoušet. Musela jsem jim dopomoci a ukázat, kam se posadí. Bylo tedy důležité jim vysvětlit, že se nic neděje. Že mohou na papíru sedět a využít celý prostor okolo sebe. Sedla jsem si k nim a aktivitu prováděla s nimi, aby také viděli, že je vše v pořádku a mohou se uvolnit. Samotná představa, že budou kreslit vsedě a na tak velký papír, pro ně byl ze začátku nepředstavitelný. Viděla jsem, že na tuto možnost nejsou zvyklé. Ptala jsem se, zda něco podobného již někdy dělaly. Odpověď mne zarazila, jelikož kreslily a malovaly zatím jen na malé formáty a u stolků. Všichni jsme si vzali dvě pastelky, do každé ruky jednu. Důležitý byl správný úchop a pohyb horní končetiny od ramene až po zápěstí. Poté začala naše aktivita. Dětem jsem říkala příběh a ukazovala pohyby, jak budou kreslit. Děti pracovaly souběžně se mnou. Po chvíli se nebály pohyby uvolňovat a využít celý prostor okolo sebe. Během dopomoci k tempu děti spolupracovaly a citoslovce říkaly společně se mnou. Na konci jsme se postavili okolo papíru a společně si říkali, jak příběh zněl. Vyzkoušela jsem také fantazii dětí a ty zkoušely vymýšlet, kdo by mohl v příběhu ještě vystupovat a jak bychom jeho cestu znázornili.

Natálka: „Mohla by tam být liška.“

Učitelka: „Jak si myslíš, že bychom cestu lišky zakreslili?“

Natálka: „Střídat ruce, jako když chodíme.“

Učitelka: „Dobře, tak si tento pohyb vyzkoušíme.“

Majda: „Had tam může lézt.“

Učitelka: „Jak bychom cestu hada zakreslili?“

Majda: „Dělat vlnky a také syčet.“

Učitelka: „Ano, zkusíme si tedy pohyb hada.“

Děti chtěly v úkolu i dále pokračovat. „Můžeme ještě kreslit stopy dalších zvířátek?“. Proto jsem je nechala pokračovat a byla jsem velmi ráda, že se uvolnily a vyzkoušely něco nového.

5. „Podzim kolem nás“

S dětmi velice ráda zkouším zajímavé výtvarné techniky, proto jsem zvolila enkaustiku, kterou děti ještě neznají. Zvolila jsem ji nejen pro objevení nové techniky, ale i pro využití voskovek, které děti moc nepoužívají. Chtěla jsem docílit toho, aby i samy při kresbě voskovky využívaly. Při vymýšlení této aktivity jsem se obávala jejího průběhu. Musela jsem zajistit bezpečnou vzdálenost dětí od žehličky, ale zase myslet na jejich zapojení a dobrou viditelnost. Vyřešila jsem to uzavřením prostoru okolo mne pomocí židlí. Hlavní také bylo, aby se děti mohly do tvorby zapojit. Před začátkem aktivity jsem děti během komunitního kruhu motivovala a naladila na tvoření. Povídali jsme si o podzimu. Jak se podzim pozná „Padají listy ze stromů.“. Poté jsme přešli ke stolu, kde byla jako první důležitá právě organizace a vysvětlení pravidel. Představila jsem jim umělkyni, která hudbu používá jako podklad pro své tvoření a přesně tak to uděláme i my. Dětem jsem pustila jako doprovod skladbu od Antonia Vivaldiho - Čtvero ročních dob – Podzim, která doprovázela celé naše tvoření. Všichni jsme zavřeli oči a říkala jsem jim: „Představte si, že jste v přírodě, všude okolo vás jsou krásné barvy oranžová, žlutá, červená a zelená. Okolo vás poletují listy tančící ve větru, které pomalu padají k zemi, kde vytvoří barevný koberec. Mezi stromy svítí slunce a hřeje nás na tvářích. Co ještě vidíte?. Děti odpovídaly: „Já slyším zpívat ptáčky. Veverka hledá oříšky. Tatínek hrabe listí. Děti na kopci pouští draka.“ Během odpovědí děti opravdu poslouchaly skladbu a zkoušely vymýšlet, co si ještě představují. Nastala chvíle, kdy si děti chtěly povídat o tom, co na podzim venku dělají. Musela jsem je navést zpět k našemu úkolu. Vysvětlila jsem jim, jak bude úkol probíhat a co je to enkaustika. Děti se soustředily a čekaly, co se bude dít. Rozehřála jsem žehličku a voskovkou po ní přejela. Děti nevěřily tomu, jak jsem to udělala. Zeptala jsem se jich, co se stalo. „Voskovka se roztekla“. „Ano a víte proč?. „Protože je žehlička horká“. „Voskovka se nám teplem rozpustila, stejně jako svíčka, když hoří knot a vosk se zahřeje. Viděly jste to už někdy?“ „Ano.“ Děti odpověď nadšeně zakřičely. Poté děti vybraly barvy podzimu. Upozornila jsem je, že na žehličku nesmí sahat. „Nebo se spálíme a bude nás to bolet.“ „Přesně tak, takže opatrně.“. Tuto odpověď jsem chtěla slyšet od dětí, které již ví, co se stane, když sáhnou na něco horkého. Postupně jsem po každém chtěla, aby mi řekl barvu, kterou na žehličku dáme. Společně jsme tedy tvořily dílo za doprovodu krásné skladby. V průběhu tvoření děti říkaly, co jim která část obrazu připomíná. Velice je hledání něčeho známého v abstrakci bavilo. „Tady padá list ze stromu. Vidím ocas letícího draka na nebi. Tady se schovává malý brouček pod listem. Vítr fouká do listí. Tady je louže po dešti“. Během vymýšlení jsme poslouchaly

[ZADEJTE TEXT.]

hudbu a i ta nám pomohla odhalovat, co se asi najednou stalo. Ve skladbě byla zajímavá místa, kde si děti představovaly, že začal foukat vítr a přišla velká vichřice. Právě rytmus a kontrasty hudebních nástrojů jim v těchto představách pomáhaly a navozovaly různé pocity a situace. Překvapilo mne, jak byly děti nadšené a snažily se dál a dál hledat. Po dokončení obrazu jsme si dílo prohlédly a měly velkou radost, jak se nám podařilo podzim zachytit. Obraz jsme si zarámovali a pověsili ve třídě na zeď.